

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV VĚD O UMĚNÍ A KULTUŘE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Děkanský kostel Narození Panny Marie ve Vodňanech.
Stavební historie a novověké úpravy.**

Vedoucí práce: Mgr. Hynek Látal, Ph.D.

Autor: Kateřina Moserová

Studijní obor: Dějiny umění

Ročník: třetí

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Kateřina Moserová, České Budějovice

.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu bakalářské práce Mgr. Hynku Látalovi, Ph.D. za cenné rady a velice vstřícný přístup během uplynulých konzultací. Velké poděkování patří Mgr. Jitce Velkové za poskytnutí důležitých poznatků, literatury a pramenů. Zároveň bych chtěla poděkovat všem, kteří mi pomohli tuto práci zrealizovat.

Anotace

Kateřina Moserová

Děkanský kostel Narození Panny Marie ve Vodňanech. Stavební historie a novověké úpravy.

Bakalářská práce je věnována stavební historii a novověkým úpravám děkanského kostela Narození Panny Marie ve Vodňanech. Stavba vodňanského kostela prošla od svého počátku několika přestavbami. První zmínka o kostele se váže k roku 1327, v první polovině 15. století pak stavba dostala vrcholně gotickou podobu. Zajímavou kapitolou raně novověkého stavebního vývoje je přítomnost italského stavitele Vincence Vogarelliho, který přistavěl severní loď. Kolem roku 1630 byl rodem Marradasů vodňanskému kostelu darován barokní obraz Panny Marie Monserratské. Po požáru města byl interiér kostela během druhé poloviny 18. století doplněn souborem pozdně barokních soch. V letech 1894-1897 byl nakonec kostel upraven do neogotické podoby architektem Josefem Mockerem. Dnešní výzdoba kostela pochází rovněž z uvedených let, přičemž návrhy pro ni dodal Mikoláš Aleš. Z jeho ruky pocházejí dochované kartony k vitrážím a freskám. Bakalářská práce se zabývá i jinými památkami v okolí Vodňan, na jejichž výzdobě se podílel Mikoláš Aleš. Uměleckohistorický význam těchto památek je zasazen do odpovídajícího kontextu umělcova díla.

Vedoucí práce: Mgr. Hynek Látal, Ph.D.

Klíčová slova: děkanský kostel Narození Panny Marie, Vodňany, Vincenc Vogarelli, Mikoláš Aleš, Josef Mocker, novogotika.

Annotation

Kateřina Moserová

The dean church of the Nativity of Virgin Mary in Vodňany. Its building history and adjustments in modern times.

This bachelor's thesis is devoted to the building history and modern modifications of the dean church of the Nativity of the Virgin Mary in Vodňany. The construction of the Vodňany church has undergone several reconstructions since its inception. The first mention of the church dates back to 1327, in the first half of the 15th century the building was given a high gothic appearance. An interesting chapter of early modern building development is the presence of the Italian builder Vincenc Vogarelli, who built the north nave. Around 1630, the Marradas family donated a baroque painting of the Virgin Mary of Monserrat to the Vodňany church. After the town fire, the interior of the church was supplemented by a set of late baroque statues during the second half of the 18th century. In the years 1894-1897, the church was converted into a neo-gothic form by the architect Josef Mocker. Today's decoration of the church also comes from the mentioned years, while designs for it were provided by Mikoláš Aleš. Preserved cardboard for stained glass and frescoes comes from his hand. The bachelor's thesis also deals with other monuments in the vicinity of Vodňany, in the decoration of which Mikoláš Aleš participated. The art-historical significance of these monuments is set in the corresponding context of the artist's work.

Supervisor: Mgr. Hynek Látal, Ph.D.

Keywords: dean church of the Nativity of the Virgin Mary, Vodňany, Vincenc Vogarelli, Mikoláš Aleš, Josef Mocker, neo-gothic.

Obsah

1. ÚVOD.....	7
2. DĚJINY MĚSTA	9
3. STAVEBNÍ HISTORIE KOSTELA.....	11
3.1 GOTICKÁ FÁZE	11
3.2 RENESANČNÍ FÁZE	16
3.3 RANĚ BAROKNÍ FÁZE.....	19
3.4 POZDNĚ BAROKNÍ FÁZE.....	21
3.5 POZDĚJŠÍ STAVEBNÍ VÝVOJ NA POČÁTKU 19. STOLETÍ	23
4. VZHLED STAVBY PŘED REGOTIZACÍ	24
5. NOVOGOTICKÁ PŘESTAVBA.....	26
5.1 JOSEF MOCKER A NOVOGOTICKÉ STAVITELSTVÍ.....	29
5.2 PLÁNY PRO NOVOGOTICKOU PŘESTAVBU.....	32
6. NOVOGOTICKÁ VÝZDOBA KOSTELA.....	34
6.1 EXTERIÉR.....	36
6.2 INTERIÉR	36
7. MIKOLÁŠ ALEŠ V JIŽNÍCH ČECHÁCH.....	41
7.1 ODKAZ MIKOLÁŠE ALŠE VE VODŇANECH.....	43
8. ZÁVĚR	45
9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	48
10. SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH.....	51
11. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	53

1. Úvod

Předmětem mé bakalářské práce je děkanský kostel Narození Panny Marie ve Vodňanech. Na Vodňansku jsou Panně Marii zasvěceny čtyři chrámy. V Bavorově je kostel zasvěcený Nanebevzetí, ve Skočicích Navštívení a na Lomci Jménu Panny Marie. Nejstarší z nich je kostel vodňanský. Kostel Narození Panny Marie ve Vodňanech je architektonicky významnou stavbou, která se nachází v historickém jádru města, v severozápadním rohu náměstí Svobody. V polovině 15. století byl tento kostel přestavěn do vrcholně gotické podoby. Dalším významným milníkem v historii kostela je přestavba, která proběhla v 16. století. Ve Vodňanech tehdy působil budějovický stavitel Vincenc Vogeralli, který přistavěl severní loď. Nově přistavěná loď se však pod tíhou zdíva zřítila. Ve stejném roce dostal tentýž stavitel zakázku na opravu zřícené lodi a tentokrát již ručil vlastním majetkem. V roce 1623 připadly Vodňany španělskému rodu Marradasů, který vodňanskému kostelu daroval oltární obraz Panny Marie z Montserratu. Kapitola mimo jiné shrnuje dění v rekatolizovaných Vodňanech. Později po požáru, který Vodňany zachvátil roku 1722, přibyla do interiéru nová výzdoba v podobě pozdně barokních soch. Autorství je připisováno plzeňskému umělci Lazaru Widemannovi. Kapitola se zabývá dalšími sochařskými díly, které potvrzují skutečné autorství tohoto umělce. Cílem těchto kapitol je shrnutí bohaté stavební historie vodňanského kostela Narození Panny Marie.

Druhý úsek bakalářské práce pojednává o největší a nejvýznamnější stavební úpravě z let 1894-1896, kdy původní kostel s prvky gotiky, renesance a baroka byl přestavěn do stylu novogotiky. Na přestavbě se podílel proslulý architekt Josef Mocker, který vytvořil návrhy pro přestavbu. Stavební práce vedl plzeňský architekt Rudolf Štech. Mikoláš Aleš nakreslil návrhy výzdoby exteriéru a interiéru. Výtvarné práce vedl akademický malíř Josef Bosáček, který výzdobu podle Alšových návrhů realizoval. Kapitola o novogotické přestavbě začíná představením osobností Františka Heritese, který byl hlavním iniciátorem novogotické přestavby, a jeho přátel Julia Zeyera a Otakara Mokrého. Tento literární spolek je nedílnou součástí vodňanských dějin a neměl by být v souvislostech o vodňanském kostele opomenut. Jedná se o osobnosti, bez kterých by k novogotické přestavbě nikdy nedošlo.

Původní podobu kostela před regotizací můžeme pozorovat z dochovaných historických fotografií. Dochovalo se několik snímků, které zachycují původní podobu interiéru, exteriéru a později i fotografie ze samotného průběhu novogotické přestavby. Fotografie jsou obsaženy v obrazové příloze. Novogotickou proměnu lze sledovat u dochovaných plánů pro novogotickou přestavbu od Josefa Mockera a Rudolfa Štecha (plány jsou uloženy v Městské

galerii a muzeu ve Vodňanech). Následující kapitola se zabývá velkolepou výzdobou exteriéru a interiéru kostela, kterou navrhl Mikoláš Aleš. Rozměrné kartonové návrhy výzdoby se do dnešního dne zachovaly a jsou vystaveny ve stálé expozici Mikoláše Alše ve vodňanské galerii. Mikoláš Aleš vyzdobil v jižních Čechách několik dalších památek a domů, kterým se věnuji, abych blíže představila Alšovu uměleckou tvorbu. V poslední kapitole se věnuji vztahům Mikoláše Alše k Vodňanům, příběhům Františka Heritese o vzniku Alšových kreseb a odhaluji osobní korespondenci Mikoláše Alše a Františka Heritese, ze které je zřejmé, že byli přáteli před zahájením novogotické přestavby i dlouhá léta po novogotické přestavbě. Cílem těchto kapitol je seznámení čtenáře s novogotickým stavitelstvím, nastínit původní vzhled kostela s pomocí dochovaných fotografií, odhalit dosud velmi málo neprobádané dochované plány pro novogotickou přestavbu a poukázat na bohaté kulturní dění ve Vodňanech na konci 19. století.

2. Dějiny města

Nejstarší dějiny města Vodňany jsou nejasné. Je dochováno velice málo historického materiálu, který se týká nejstarších dějin. Město bylo pravděpodobně založeno v přemyslovské době v polovině 13. století na trase Zlaté stezky, původně jako malá osada, jejíž obyvatelé měli za úkol převádět kupce přes močálovitý terén. V celé krajině bylo velké množství bažin a mokré půdy. V nebezpečných místech museli osadníci dávat do pořádku cestu a sřežít most přes řeku Blanici. Vznikla stará vodňanská osada, vybudovaná na podobném principu, jakým byly postaveny italské Benátky. Proto také první název pro osadu zněl „*Aquileia Bohemorum*“ – *České Benátky*.¹

Město nevlastní zakládací listinu, vlivy Přemysla Otakara II. jsou však viditelné na pravidelném městském plánu s rozsáhlým čtverhranným náměstím a vybíhajícími ulicemi až k opevnění, z něhož se do dnešních dnů dochovaly zdi s parkány a baštami.² Podél severní strany řeka Blanice znemožňovala přístup do města, obklíčeného z větší části trojnásobným věncem hradebních zdí. Dvě vnitřní zdi uzavírají parkán, do něhož vystupovalo několik čtverhranných bašt. Z těch zachovaly se dvě na straně jihovýchodní a dvě na straně jihozápadní. Do města vedly tři brány: bavorská, budějovická a písecká. Na budějovické bráně byl ve štítě český lev, na bavorské letopočet 1540. Všechny brány byly pobořeny a jejich vyobrazení zachována nejsou.³

Město se nacházelo od území od řeky Blanice ke dnes již zaniklému „Kunímu potoku“, kde se křížily důležité obchodní cesty z Bavor a Horních Rakous.⁴ Na počátku 14. století byly Vodňany závislé na Hluboké. Původně celý kraj patřil pod královský hrad Hlubokou, po založení Písku byla přidělena pravomoc soudní tomuto městu, zaujímajícímu v celých jižních Čechách vedoucí postavení. V listině dané na Hluboké v červnu 1327 propůjčil Vilém se svolením krále Jana Lucemburského rakouskému klášteru nejen kostel, nýbrž i trh, což znamenalo, že klášteru plynuly příjmy z cel, městečko bylo zcela závislé na Hluboké a bylo daleko od právní samostatnosti královských měst, jež nepodléhaly podkomořímu, ale hospodářským úřadům.⁵ Patronátní právo ke kostelu a faře náleželo českému panovníkovi, ve

¹ Florian Fencl, *Almanach: Královské město Vodňany a okolí*, Vodňany 1914, s. 13.

² Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech 4*, Praha 1982, s. 250-251.

³ Josef Soukup, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století*, Praha 1910, s. 340-34.

⁴ Jiří Louženský, *Vodňany a Vodňansko – Sborník historických prací k dějinám města Vodňan vydaný u příležitosti oslav roku Vodňan 1996-1997*, Vodňany 1997, s. 47.

⁵ Václav Mostecký, *Dějiny bývalého královského města Vodňan – I. díl*, Praha 1940, s. 10-15.

14. století ho vykonával premonstrátský klášter ve Schläglu (Drkolná) v Horních Rakousích. V dobách Karlových vládl ve Vodňanech klid, až v šedesátých letech se začala šířit neúroda.⁶ V nastalých husitských nepokojích se přidalo město k novému učení, ale roku 1420 bylo od Oldřicha z Rožmberka dobyto a obsazeno, ale ještě téhož roku bylo Janem Žižkou osvobozeno.⁷

Roku 1472 převedl král Vladislav II. patronát obci královského města Vodňan, která jej vykonávala s výjimkou let 1623–1710, kdy právo držela zástavní vrchnost, až do roku 1949, od té doby náleží patronát státu.

Kvůli odporu k Ferdinandu II. bylo město roku 1620 dobyto a dáno císařem v zástavu Marradasům.⁸ Město bylo ožebračené, obyvatelé přišli o všechna práva a ve všech směrech byli omezováni. Roku 1661 bylo město prodáno Schwarzenberkům. Pro Vodňany to byla doba strádání, ponížení a zklamání nadějí. Ze zástavy bylo propuštěno v roce 1710.⁹ Roku 1722 se ve Vodňanech rozzuřil požár, který poničil kostel s věží, děkanství, radnici, masné krámy, židovské domy a 130 měšťanských domů. Po požáru vzniklo obrovské zadlužení, které se prohlubovalo dalšími požáry roku 1727. Prostomyslní lidé se domnívali, že všechny pohromy jsou tresty boží a snažili se rozhněvaného boha usmířit. Z těchto důvodů vždy jako první stavbu po požáru opravovali kostel. Roku 1733 propukl ve městě další požár a poničil 39 domů. Město opět hořelo v roce 1757, při požáru byly zničeny radnice, pivovar a několik sousedních domů.

V roce 1843 mělo Vodňany město se Stožicemi, Pražákem a Svobodnými Horami 3 078 obyvatel. Další větší změny ve vývoji města již nepozorujeme. Pozoruhodnými nadcházejícími událostmi jsou roku 1848 vítání konstituce, přičlenění města k železniční síti, stavba továren, zavedení elektřiny, pobyt básníků a spisovatelů Františka Heritese, Otakara Mokrého a Julia Zeyera, úprava náměstí, a především novogotická přestavba děkanského kostela Narození Panny Marie.¹⁰

⁶ Odbor klubu československých turistů ve Vodňanech, *Průvodce po městě Vodňanech a okolí*, Vodňany 1926, s. 6.

⁷ Odbor klubu československých turistů ve Vodňanech (pozn. 6), s. 8.

⁸ Soukup (pozn. 3), s. 339.

⁹ Odbor klubu československých turistů ve Vodňanech (pozn. 6), s. 22.

¹⁰ Odbor klubu československých turistů ve Vodňanech (pozn. 6), s. 25.

3. Stavební historie kostela

3.1 Gotická fáze

Kostel, který se nacházel na pravidelném čtvercovém náměstí a byl umístěný v rohu náměstí, byl orientovaný od východu na západ. Kostel byl již v polovině 14. století zasvěcen Panně Marii.¹¹ První historicky doložená zmínka o vodňanském kostele se nachází na listině z roku 1327, ve které veškerá práva vodňanského kostela přechází klášteru v rakouské Drkolné (Schlägl). Opis latinské listiny se nachází v obrazové příloze knihy Václava Mosteckého s názvem Dějiny bývalého královského města Vodňan – II. díl, str. 250 [obr. 1]: „*My, Vilém z Landštejna, prohlašujeme všem přítomným, že jsme darovali patronátní právo církevní ve Vodňanech... A všechna naše práva, která náležejí nám, našim dědicům a nástupcům v našem jménu, v patronátním právu zmíněného kostela ve Vodňanech, měšť, které dáváme pánu Ulrichovi a konventu zmíněného kláštera... Slibujeme navíc ve své upřímnosti, že za nás, naše dědice a nástupce, v rozporu s ustanoveními zákona kdykoliv nepřijdeme s jakýmkoliv protiprávním jednáním, právem nebo skutkem, k řadě těchto dopisů, které jsme způsobili, být sdělovány prostřednictvím ochrany naší pečeti. Dáno na zámku Hluboká...“¹²*

Další zprávy o vodňanském kostele přicházejí až při prvních tendencích o přestavbu, které se objevily v roce 1406, když se začaly pomalu shromažďovat první finanční prostředky. Finanční prostředky na stavbu bývaly získávány z několika zdrojů. Někdy náklady hradil majitel panství, v některých případech pocházel podíl peněz z odkazů a darů. Ve velkých městech se uplatňovaly především městske obce a cechy.¹³ Roku 1408 vodňanský měšťan Václav Bošovec udával z dlužných peněz jeden groš na památku zesnulému, od kterého si peníze vypůjčil. Další prostředky pro přestavbu pocházely z tzv. *Dobšovy nadace*, podle které měl dlužník vyplácet část dluhu faráři na den Nanebevzetí Panny Marie pro uctění duší zemřelých příbuzných.¹⁴

Další zmínka o kostele pochází z roku 1415, kdy začali být kaplani nespokojeni s podobou kostela. Kostel byl podle kaplanů málo reprezentativní a nijak se podobou nelišil od obyčejného vesnického kostela. Kaplani se rozhodli původní kostel přestavět na gotické

¹¹ Mostecký (pozn. 5), s. 13.

¹² Z latinského textu volně přeložila Kateřina Moserová.

¹³ Roman Lavička, *Jihočeská sakrální architektura pozdní gotiky 1450–1550 na rožmborském panství*, Praha 2014. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny umění Obecná teorie a dějiny umění a kultury, s. 80-82.

¹⁴ Jiří Louženský, *Děkanský kostel Narození Panny Marie ve Vodňanech*, Vodňany 1996, s. 9.

jednolodí, důvody pro rozšiřování kostela mohly být dva – narůstající počet věřících, a především z reprezentativních a prestižních důvodů. V případě u přístavby kněžiště (presbytáře) hrála hlavní roli proměňující se představa o prostředí, kde má být slavena eucharistie, a také budování stále větších skříňových křídlových oltářů, které již nebylo možné umístit do nízkých, malých a tmavých závěrů. V rámci stavby pozorujeme připojení ke starší lodi, což ukazuje logickou snahu minimalizovat stavební náklady.¹⁵ Obdobné přístupy se udály taktéž v kostele sv. Víta v Českém Krumlově, kde byl první kostel založen v roce 1309 Petrem I. z Rožmberka a původní kostel již nebyl schopen přijmout dostatek věřících. Z tohoto důvodu proběhla mezi lety 1407-1438 za vlády Jindřicha III. Rožmberka monumentální přestavba. Při stavbě byly taktéž využity základy původního kostela z důvodu úspory materiálu.¹⁶

Z roku 1415 pochází první a jediný popis původního kostela před gotickou přestavbou. Původní stavbu tvořila dnešní hlavní loď. Tato hlavní loď je považována za nejstarší část stavby z období 14. století a bývala kaplany označována jako malý nefunkční kostel, který chtěli doplnit presbytářem, aby vznikla reprezentativní jednolodní stavba. Loď původního kostela měla podle dochovaného popisu necelých 20 metrů délky a něco přes 9 metrů šířky. V dnešních dobách jsou rozměry lodi uváděny jako 19 metrů délky a 8,75 metru šířky, je sklenutá do čtyřech křížových polí s žebry mělkého hruškovitého profilu s hladkými svorníky.¹⁷ Loď byla původně zakončena nepatrnou a tmavou apsidou, ve které se nacházel oltář. Ze strany kostela byla postavena nízká věž se zvony. Více informací o podobě kostela před gotickou přestavbou neznáme.

Pro zahájení přestavby byl roku 1415 vybrán *mistr Jaklík* (Jakub) a jeho syn Václav, kdyby otec mezi přestavbou zemřel. Mistr Jaklík byl pověřen úkolem, aby připojil k nejstarší části stavby presbytář.¹⁸ Před samotnou stavbou a zahájením stavebních prací proběhlo jednání zúčastněných stran, a nakonec i uzavření smlouvy. V jižních Čechách se dochovalo několik stavebních smluv, které lze zařadit do kontextu s vodňanským kostelem. V Jindřichově Hradci roku 1369, v Českém Krumlově roku 1407, v Soběslavi roku 1444 a 1485, v Mladošovicích roku 1499 a v Táboře roku 1512. Jednalo se o zcela běžnou praxi, kdy vznikla mezi zadavatelem a stavitelem smlouva, která určovala rozsáhlost práce. Taková smlouva většinou obsahovala přesné míry, podle kterých měl být kostel postaven.

¹⁵ Lavička (pozn. 13), s. 80-82.

¹⁶ Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech 1.*, Praha 1977, s. 223-226.

¹⁷ Soukup (pozn. 3), s. 340-344.

¹⁸ Mostecký (pozn. 5), s. 43.

Dále bývaly upřesněny povinnosti stavebníka: měšťani vodňanští a kostelníci – farář Ryneš ze Žestova¹⁹, a stavitele mistra Jaklíka a jeho syna Václava. Nejdůležitější částí byl termín dokončení a odměna za vykonané dílo. Důležitou položkou bylo doplnění záruky, kdyby zaměstnaný mistr nemohl dílo z jakéhokoliv důvodu dokončit, viz Jaklíkův syn Václav.²⁰

Jednou z dosud nepoložených a nezodpovězených otázek je, kdo byl a odkud přišel stavební mistr Jaklík. Jedno z možných vysvětlení bylo jeho působení, či znalost stavební činnosti na rožmberském panství (později od roku 1459 označováno literaturou pojmem *rožmberská stavební hut'*), působící v jižních Čechách a v malé části Horních Rakous. Této teorii přispívá několik historických faktů. Od 13. století sahalo Rožmberkové po dnešním hornorakouském území: klášter Schlägl, ve kterém uctívali Rožmberky jako druhé zakladatele.²¹ Od roku 1327 vykonával patronátní právo nad vodňanským kostelem již výše zmíněný premonstrátský klášter ve Schläglu v Horních Rakousích.²² Roku 1419 došlo ve Vodňanech k nepokojům. Pomoc kněžstvu poskytl Oldřich z Rožmberka, který město obsadil, a zanechal zde svou posádku, do doby, než město dobyl Žižka.²³ Stavební smlouva mezi mistrem Jaklíkem a vodňanskými kostelníky byla uzavřena roku 1415, a i když byla stavba následně nejspíš přerušena husitskými nepokoji a začalo se stavět pravděpodobně až po roce 1435, rožmberský rod si vydobyl v náboženských válkách a nepokojích 15. století značnou nezávislost na české panovnické koruně a řada rožmberských staveb vykazuje jisté podobnosti s vodňanským kostelem.²⁴ Rožmberkové bratři Jošt, Petr, Oldřich a Jan působili i v nedalekém Bavorově²⁵, kde se stali zakladateli kostela Nanebevzetí Panny Marie.²⁶ Bavorovský kostel byl dostavěn kolem roku 1389.²⁷ Dalším kostelem s klenutým presbytářem ze 14. století, který je důkazem pozdní kolonizace a vlivu rožmberské architektury na venkově, je kostel sv. Bartoloměje v Mladošovicích.²⁸ Presbytář tohoto kostela je o dvou

¹⁹ Žestov je přírodní památka, nachází se 1,5 km severozápadně od osady Slavkov v okrese Český Krumlov.

²⁰ Lavička (pozn. 13), s. 76-80.

²¹ Kohoutí Kříž: šumavské ozvěny [on-line]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, c2001-2022, poslední aktualizace 11. 03. 2022 v 19.27. [cit. 11. 03. 2022]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: <https://www.kohoutikriz.org>.

²² Mostecký (pozn. 5), s. 40-45.

²³ Mostecký (pozn. 5), s. 40-45.

²⁴ Šumavské ozvěny (pozn. 21).

²⁵ Bavorov je město ležící v severozápadní části Jihočeského kraje, v okrese Strakonice, u řeky Blanice.

²⁶ Soukup (pozn.3), s. 2–22.

²⁷ Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech 3.*, Praha 1980, s. 34–36.

²⁸ Mladošovice, kostel sv. Bartoloměje. Evidenční list kulturní památky – původní, <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-bartolomeje-696518>, vyhledáno 12. 2. 2022.

polích goticky sklenut a pěti stranami osmihranu uzavřen, žebra jsou vykroužená a opírají se o konzoly s rozličnými hlavami.²⁹ Podobné konzoly s maskami různých podob a výrazných lidských tváří se ve vodňanském kostele nacházejí v klenební lodi a presbytáři.³⁰ Neexistují přímé důkazy, které spojují mistra Jaklíka s rožmberským panstvím, ovšem všechna již zmíněná historická fakta, a podobné architektonické podoby ukazují, že by se mohlo jednat o jednu z možných verzí, kdo mohl být a odkud mohl přijít mistr Jaklík.

Roku 1415 proběhla smlouva mezi kostelníky a mistrem Jaklíkem. Po uzavření smlouvy se ihned stavět nezačalo, mistr Jaklík nejprve musel najmout pracovní sílu, vykonat přípravné práce a lámat kámen.³¹ Materiál na stavbu obstarával stavebník standardně dlouhou dobu před samotným zahájením stavby, aby jej shromáždil v dostatečném množství a za výhodnou cenu. Kámen ve většině případů pocházel z nejbližších dostupných ložisek, aby se nezvyšovaly dopravní náklady. Vápno se obvykle pánilo v malých pecích u místa jeho těžby, podle situace se pak dováželo i ze vzdálenějších míst a hašeno bylo na staveništi. Dřevo se mohlo těžit v okolních lesích, pokud to místní podmínky nedovolily, mohlo být dopravováno plavením po řece.³² Trvalo několik let, než stavba začala, a když stavební práce byly v plném proudu, byly přerušeny husitskými válkami.³³ Podle nepřímých zpráv se s přestavbou začalo pravděpodobně až kolem roku 1435. V tomto roce byl pravděpodobně stavitelem již Jaklíkův syn Václav.

„Letha po narození Božem tisícého čtyřstého patnáctého stala se jest úmluva mezi měšťany Vodňanskými a kostelníky s jedné a mezi mistrem Jaklíkem s jeho synem Václavem strany druhé, tak že ona společně a nerozdílně měla udělati kůr kostela Vodňanského, pakliby koho Buoh neuchoval, ale druhý má dokonati, takýmto dokonáním aby byl úplně dokonán a sklenut.“³⁴

O gotické podobě z této smlouvy víme, že nejprve byly postaveny zdi od základu ve výšce šestnácti a půl metru (28 českých loktů). V presbytáři bylo sedm oken, osmé podle varhan. Presbytář byl sklenut o devíti pilířích.

²⁹ František Mareš – Jan Sedláček, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Třeboňském*, Praha 1900, s. 38-40.

³⁰ Soukup (pozn. 3), s. 430-434.

³¹ Mostecký (pozn. 5), s. 45.

³² Lavička (pozn. 13), s. 76-80.

³³ Mostecký (pozn. 5), s. 45.

³⁴ Jan Jireček, Smlouva o vystavění kostela ve Vodňanech (rok 1415), in: *Památky archeologické a místopisné*, č. 8, Praha 1881, s. 431-432.

„Ale střechou nemají nic činiti. Nejprv mají zed' udělati od krumfeštu najvyš bez dvě třidceti (28) loket, oken v kuoře sedm, a osmé podle varhan, devět pilířuv kuor sklenúti, jakž má býti s jedné strany věže vzhod k varhanuom, veliký oltář, okolo oltáře, a před oltářem tesným kamenem udělati stupně tesným kamenem, kamene tesného nalámati. A od toho mají mieti puoldruhého sta kop a devět kop grošuov stříbrných rázu pražského.“³⁵

Kostel dostal podobu gotického jednolodí [obr. 4] (presbytář a hlavní loď), vchody dostaly okázalejší přístavky, věž se vyvýšila. Varhany byly umístěny po straně pravé v presbytáři, vstup byl po straně věže. Presbytář byl vyklenutý, rozlehlý, prosvětlený sedmi vysokými okny s lomenými oblouky, zcela jinak se vyjímal hlavní oltář. Presbytář byl od lodi oddělen několika kamennými schody.³⁶ Byl opřen v bocích a na hranách pětibokého závěru devíti opěrnými pilíři o jednom ústupku. Z gotiky se dochovala řada architektonických a řemeslných prvků, jako jsou gotické interiérové kamenné portály (v jižní stěně a severní) a kamenné podlahy (hlavní loď a presbytář).³⁷

Později z roku 1511 pochází jeden z prvních soupisů kostelního inventáře. Inventář obsahoval novou stříbrnou monstranci, druhá měděnou pozlacenou, třetí z holé mědi, jeden kalich darovaný měšťanem Kuchtou, dva kalichy darované měšťankou Eliškou Kredousovou. Jiný kalich pochází od Oldřicha Malovce. Další kalich od Šimka Dívčického je zdobený křížkem a má pozlacenou rukojeť. Dále inventář obsahoval popis dalších církevních potřeb, včetně ornátů. Z této doby se také dochoval popis farní knihovny, která obsahovala osm pergamenových misálů, jeden papírový misál pro špitál, antifonář a graduál.³⁸

³⁵ Jireček (pozn. 34), s. 431-432.

³⁶ Mostecký (pozn. 5), s. 44.

³⁷ Vodňany, kostel Narození P. Marie. Evidenční list kulturní památky – původní, <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-narozeni-p-marie-19596901>, vyhledáno 12. 2. 2022.

³⁸ Louženský (pozn. 14), s. 9-11.

3.2 Renesanční fáze

V druhé polovině 16. století vznikla akutní potřeba k přestavbě původního gotického kostela. Před renesanční stavební úpravou byla v roce 1557 provedena pouze drobná úprava kostelní věže. Byly pořízeny hodiny s orlojem, které ukazovaly postavení slunce a hvězd.

Dne 2. února 1584 dorazil do Vodňan zednický mistr V. Vogeralli. Vincenc Vogeralli (1535 Bormio – 1600 České Budějovice) byl českobudějovický stavitel italského původu. Do Českých Budějovic přišel pravděpodobně v 60. letech 16. století. Po staviteli Lorencovi se ujmul stavby Černé věže, přičemž zároveň přijímal další různé zakázky v okolních městech: zámek Hluboká, Strakonice, Nové Hrady, Týn nad Vltavou, Hamr a Vodňany. O jeho stavebních aktivitách nejsou zachovány téměř žádné písemné prameny, kromě působení ve Vodňanech, kde se zachovala podrobná stavební smlouva. V listopadu 1565 koupil Vogeralli dům v Českých Budějovicích, později roku 1577 dokončil stavbu Černé věže. Roku 1580 zřejmě vyženil s druhou manželkou Magdalénou dvůr před Pražskou branou, spojený s poštmistrovstvím a hostincem. Zemřel jako zámožný měšťan. Jeho synové, kteří ve městě také žili, v otcově stavitelském řemesle nepokračovali.³⁹

Vodňanský kostel měl až do 16. století gotickou podobu. Vincenc Vogeralli měl ke kostelu přistavět severní loď s emporou⁴⁰, připojit západní a jižní schodiště a hlavní průčelí opatřit renesančním štítem. Renesanční přestavba se však nepovedla a spadlo vše, nové i staré zdi se pobořily a bylo potřeba je vystavět znovu.⁴¹ Ke zřícení došlo tak, že když již byly kruchty sklenuty a dělalo se nejvyšší a hlavní klenutí kostela, když byl vyzdvižen krov na nových zdech, všechno se zřítilo, klenutí, krov, lešení i podpěry. K zřícení došlo z důvodu ponechání na místě staré prostřední zdi, na kterou vystavěl zeď novou, která měla nést krov a klenutí. Stará zeď nebyla technicky v dobrém stavu a neunesla tíhu nové zdi.⁴²

I na dalších stavbách se můžeme setkat s ledabyle provedenou prací. Jedním z takových příkladů je minoritský klášter v Jindřichově Hradci, kde podle nalezené smlouvy z roku 1369 měli stavitelé odstranit závalu mezi chórem kostela a kaplí sv. Mikuláše. Dále mistr Wendel Roskopf přestavoval v letech 1515–1516 radnici v Táboře a pravděpodobně také zámek v Bechyni. Zřejmě ve stejné době navrhoval v kostele sv. Petra a Pavla v Soběslavi, odkud však byl snad počátkem roku 1517 odvolán. Ve stavbě pokračoval bez

³⁹ Karel Šmrha, Vincenc Vogeralli a jeho dílo, in: *Jihočeský sborník historický*, roč. 25, České Budějovice 1956, s. 100–103.

⁴⁰ Empora je nadzemní a přístupná galerie, otevřená do hlavního prostoru lodi kostela.

⁴¹ Florian Fencel, *Chrám Narození Panny Marie ve Vodňanech*, Vodňany 1935, s. 3.

⁴² Mostecký (pozn. 5), s. 293.

náležitých zkušeností jeho pomocník, takže se empora nakonec roku 1519 zřítla. Později kostel sv. Mikuláše v Českých Budějovicích procházel ve 20. letech 16. století pozdně středověkou přestavbou a ještě během prací na lodi se dozvídáme, že 24. června 1523 se zborčila (zřejmě severozápadní) věž kostela.⁴³

Oprava zborčené boční lodi vodňanského kostela byla podruhé zadána stejnému staviteli 18. října 1584. Se stavbou začal na jaře roku 1584 a tentokrát již ručil Vincenc Vogeralli svým statkem v Českých Budějovicích, jak je uvedeno v dochované smlouvě.⁴⁴ „*Smlouva mezi panem purkmistrem a raddou i na místě vsí obce města Vodňan a Viczensem Vlachem, měštěninem města Budějovic Českých. Jakož jsou pan purkmistr, páni ouřadu obojího i na místě vsí obce města Vodňan projednali dílo zednické při chrámu Páně a kostele farním v témž městě Vodňanech s mistrem Vinczensem zedníkem, měštěninem Budějovic Českých, kteréžto dílo, na jaký způsob a z jaké summy uděláno bejti mělo pevně a stále na schválení jiných dobrejch mistruov zednických, to všecko v sobě cedule řezané mezi nadepsanými panem purkmistrem, pány, etc. a ním mistrem Vinczensem zdělané a sepsané, kterýchž actum jest léta Páně 1584 ve čtvrtek den památný Hromnic šířeji obsahují a zavírají. Ale že v to nešťastná příhoda vkročila a to taková: když kruchty sklenuté byly a již nejvyšší a hlavní klenutí kostela se dělo, ano i krov na větším díle na zdech v nově vystavených postaven byl, že pro nedostatečné opatření zdi staré prostřední v témž kostele, na kterouž jiná zed' nová, kterážto i krov i jiné na větším díle klenutí kostelní na sobě nésti a zdržovati měla, udělána a ustavena byla, ta všecka zed' nová i stará a sní všecko již postavený se vším lešením a pokštely jest se zbořilo a padlo a pak pakažieno a téměř v nic obráceno jest, skrze což veliká škoda na témž stavení kostelním jest se stala.*“⁴⁵

Vincenc Vogeralli si měl podle údajů ve smlouvě sám nalámat a ztesat kámen, který se nacházel za Protivínem. Vogeralli též měl sám obstarat a zaplatit z vlastních financí dřevěná lešení. Smlouva o opravě pokračovala v technických detailech, jako byl počet osmnácti tisíc cihel vypálených v místní cihelně, vápno, které již bylo připraveno v kolně naproti škole.

⁴³ Lavička (pozn. 13), s. 82.

⁴⁴ Mostecký (pozn. 5), s. 293.

⁴⁵ Karel Koepl, Smlouva o stavbě chrámu ve Vodňanech z roku 1584, in: *Sborník historický*, Ročník IV., Praha 1886, s. 187-188.

„A tak mistr Vinczens takové dílo kostelní, přistoupíc k němu hned v čase jarním, podle předešlé smlouvy v cedulích řezaných, jakž vejš dotčeno, zapsané, gruntově a stále udělati se uvolil a táž předešlá smlouva ve všem svém znění bez proměny a zanechává a v své celosti se všemi výminkami, ne jinač než jakoby tato slova od slova vepsaná byla, zůstati má. A že se tomu všemu zadosti stane, častopsaný mistr Vinczens místo rukojemství ujistil jest a mocí zápisu této smlouvy ujišťuje toho na statku svém nezávadném, kterýž v městě a při městě Budějovicích má, tak a na ten způsob, jestli že by to a takové dílo podle předešlé smlouvy zase tak dobře, užitečné a stále uděláno a dokonáno nebylo, aneb po dokonání do dne a do roka k jaké zkáze nebo porušení příčinou jeho, neopatřením přišlo, aneb že by jeho Vinczense prve nežli by to, věc se jest uvolil, vykonal, prostředkem smrti Pán buoh z tohoto světa povoláti ráčil, aby pan purkmistr a páni i na místě vši obce města Vodňan takových všech škod nakladuov proto vzešlých na statku jeho svrchupsaném postihnouti mohli a dědicové a jiní držitelé statku jeho po smrti tomu za dosti činili a to statku jeho vynhrazovati byli povinni. Na dotvrzení toho a blahoucí paměť i stálost tato smlouva do knih městských města Budějovic Českých mezi jiné smlouvy na dožádání strany obojí jest vepsána a vejpis jí pod pečeti městskou panu purgmistr a pánuom města Vodňan vydán. Actum v městě Vodňanech na rathuaze v raddě obojí v přítomnosti přátel mistra Vinczensem, pana Jana Knypsa od Hory Kutny na ten čas v Budějovicích Českých, pana Jiříka Judle z města Prachatic, Křištofa syna nadepsaného mistra Vinczense a Jana Batisty souseda Vodňanského, ve čtvrtek den památný sv. Lukáše evangelisty léta 1584.“⁴⁶

Přestavba byla dokončena v roce 1587. Nová stavba byla směsicí gotiky a renesance.⁴⁷ Boční loď je 4,5 metru široká [obr. 4], otevírá se do hlavní lodi čtyřmi polokruhovými oblouky na třech nízkých čtyřbokých pilířích s krycími dolů skrojenými deskami. Klenby tvoří čtyři křížová travé⁴⁸ s žebry hruškovitého profilu. Konzoly jsou na pilířích a zdi jehlancové, svorníky jsou malé a hladké. Nad klenutím je zpěvácká empora stejné dispozice a podobné úpravy jako přízemí, jenom klenba je vyšší.⁴⁹

⁴⁶ Koepl (pozn. 45), s. 187-188.

⁴⁷ Mostecký (pozn. 5), s. 294.

⁴⁸ Klenební pole čili travé je část půdorysu klenuté budovy nebo prostoru, nad níž se tvoří jednotlivá klenba.

⁴⁹ Soukup (pozn. 3), s. 348.

3.3 Raně barokní fáze

Do vypuknutí stavovského povstání v roce 1618 se v historii kostela neudálo nic mimořádného. Královské a kališnické město Vodňany se zapojilo po roce 1618 do stavovského povstání proti císaři Ferdinandu II. Město bylo dobýváno celkem třikrát. Roku 1620 definitivně Vodňany kapitulovaly a poddaly se císaři. Doba pobělohorská se projevila i ve Vodňanech. Město bylo z velké části poničeno. Například pražský klášter byl od dob husitských válek v takovém stavu, že se španělští mniši museli ubytovat v domě zakoupeném v sousedství. A právě tito španělští mniši s sebou přinesli kopii sochy Panny Marie Montserratské a dali Emauzům i svůj nový erb – již se známým výjevem rozříznuté hory pilou (latinsky *Mons-serratus*, katalánsky *Mont-serrat* – tedy rozříznutá hora), který je do dnešního dne vsazen do vnější zdi klášterního kostela.⁵⁰

Vodňany připadly šlechtickému španělskému rodu Marradasů. Baltazar de Marradas získal Vodňany roku 1623.⁵¹ K Vodňanům si ovšem nikdy nevybudoval vztah a raději trávil čas ve Vídni.⁵² Rod Marradasů usiloval o zavedení římskokatolického náboženství. Zajistil plat pro děkana, zaplatil učitelům ve škole, a mše se musely řídit podle římskokatolické církve. Toto nařízení platilo především pro tajná bratrstva, která ve Vodňanech působila. Rovněž bylo vydáno nařízení, podle něhož nekatolík nesměl být pohřben v kostele ani na hřbitově a neměl právo na dědictví. Po roce 1627 bylo vydáno nařízení, že pokud všichni nepřistoupí na římskokatolické vyznání, musí království opustit. To zapříčinilo ve Vodňanech velkou vlnu migrace.⁵³

Nový oltářní obraz městu darovali bratři Bartoloměj a Baltazar Marradas v roce 1620, nebo ve třicetileté válce. Obraz Panny Marie Montserratské [obr. 57] je obraz neznámého jihoevropského malíře z první třetiny 17. století. Jedná se o plátno o velikosti 3,6 m x 2,3 m. Kult Panny Marie Montserratské se rozšířil z Prahy na řadu míst v Čechách a na Moravě. Nejstarší stopu jejího kultu u nás představuje španělsky psaná kniha z roku 1568. V Praze se její zobrazení objevuje ve vyšehradské kapli krátce po polovině 17. století. Jméno Montserratu vstoupilo do oficiální české topografie: nese ho i vrch poblíž Slavonic s kostelem Panny Marie Montserratské. Vodňanský obraz je však mimořádnou památkou, jedná se o jiný než klášterní původ úcty k Panně Marii Montserratské. Jedná se o jednu z verzí známého

⁵⁰ Pavel Štěpánek, *Kapitoly z dějin česko-španělských kulturních styků a vztahů*, Praha 2018, s. 113.

⁵¹ Louženský (pozn. 14), s. 13.

⁵² Martin Gaži – Vlastislav Ouroda (ed.), *Památky jižních Čech I. díl.*, České Budějovice 2008, s. 159-164.

⁵³ Josef Forbelský, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století: osudy generála Baltasara Marradase*, Praha 2006, s. 597-600.

obrazu z montserratského benediktinského kláštera ve Španělsku. V pozadí je zobrazeno pohorie Montserrat s klášterem a jeho 14 kaplemi, označeno jménem světců, jimž jsou kaple zasvěceny.⁵⁴

Z hlediska ikonografie je uprostřed krajiny zobrazena sedící Panna Marie Montserratská. Postava Panny Marie je oděna do červených šatů a modrého pláště. Na klíně chová malého Ježíška v bílé košilce, který rozřezává pilkou vrcholky hor. V tmném pozadí s vrcholky hor jsou vidět obrysy kostelů a klášterů. Nad vrcholky hor se vznáší nápisová páska, která nese text: „*Naše Paní z Montserratu*“. V dolní části obrazu jsou dvě klečící mužské postavy a erb rodu Marradasů. S velkou pravděpodobností se jedná o Dona Baltasara hraběte Marradase (1560-1638), císařského generála ve třicetileté válce. Tato postava klečí na pravé straně. V případě, že by byl obraz darován v roce 1658, druhým mužem by s největší pravděpodobností mohl být prasynovec Dona Baltasara, Don Bartoloměj Marradas, hrabě ze Salentu (1616-1670). Oba Španělé jsou vyobrazeni v dolní části obrazu, jak klečící uctívají Pannu Marii, uprostřed mezi nimi je rodinný erb. Identifikování jsou nápisem *COMES A MARRADAS*, na obou stranách najdeme nápisy, vlevo *ARTE*, vpravo *MARTE*. Baltasar je vpravo a je identifikován maltézským křížem, Bartoloměj vlevo křížem řádu svatého Jakuba. Od počátku je jasné, že obraz nemá valnou uměleckou hodnotu, ale je významný z hlediska historického, neboť zachycuje podobiznu vojenského guvernéra Čech v době pobělohorské a jeho bratra.⁵⁵

Památkářka Dagmar Geršlová se domnívá, že muž vedle Dona Baltasara je ve skutečnosti Don Francisco, který byl stanoven za dědice Vodňan. Obraz měl být pravděpodobně viditelnou připomínkou zástavního práva Dona Baltasara. Toto donátorství souviselo s tehdejší politickou situací rekatolizace. Obrazem možná chtěl připomínat španělský vliv v rekatolizovaných Čechách. Již se ale nedozvěděl, že prasynovec Don Bartoloměj roku 1661 prodal Vodňany Janu Adolfu ze Schwarzenberku.⁵⁶ Obraz Panny Marie Montserratské byl součástí hlavního oltáře až do konce 19. století. Jeho následné přemístění souviselo s novogotickými stavebními úpravami. Dílo bylo nákladně restaurováno v letech 2006-2007 a nyní je uloženo v prostoru bývalé synagogy ve Vodňanech, v dnešním městském muzeu.

⁵⁴ Štěpánek (pozn. 50), s. 110-130.

⁵⁵ Štěpánek (pozn. 50), s. 108-133.

⁵⁶ Gaži – Ouroda (pozn. 52), s. 159-164.

3.4 Pozdně barokní fáze

Renesanční podoba kostela se zachovala až do roku 1722, kdy ve městě vznikl požár, při kterém kostel i s věží hořel. Později byl však obnoven do původní podoby při podpoře děkana a pozdějšího biskupa Vokouna.⁵⁷ Po požáru byl kostel restaurován. Patrně v té době byly na kostelní věž namalovány znaky města Vodňan, Království českého a tehdejšího již děkana Vokouna.⁵⁸ Tendence pro pořízení nových barokních soch s největší pravděpodobností souvisela s již zmíněným požárem města 27. května 1722, který poškodil kostel v celkové škodě 12 tisíc zlatých. Roku 1734 byly stavební opravy postupně ukončovány a začalo se pomýšlet na dekorace. Iniciátorem pro pořízení nových soch mohl tedy být pravděpodobně již zmíněný Antonín Jan Vokoun, který se snažil zmírnit následky po ničujícím požáru. Později v roce 1737 byl Vokoun jmenován kancléřem pražského arcibiskupa a byl nucen Vodňany opustit. V roce 1748 se stal jediným vodňanským farářem.

Sochy byly původně umístěny na hlavním barokním oltáři. Soubor původních barokních soch se skládá z osmi soch a dvou dekorativních váz [obr. 8, 46]. Autorství přičítáme plzeňskému sochaři Lazaru Widemannovi. Sochař dokázal komponovat ostrou charakterizaci postav s mistrně vyjádřenou fyziognomií. Socha sv. Anny z vodňanského souboru je výtvarně souměřitelná se sochou sv. Anny ze zámecké kaple v Křimicích u Plzně, dílem Lazara Widemanna z konce třicátých let 18. století. Z těchto důvodů se autorství přičítá především tomuto umělci. Nasvědčují tomu i některá fakta kolem opravy kostela. Až později se začala řešit výzdoba kostela, pravděpodobně mezi roky 1735-1740. Sochy jsou ztvárněny s výrazným komponovaným natočením těla a výraznými pohledy. Svou dynamickou kompozicí značně prostorově otevřeně s rozevlátou poměrně hluboce probranou draperií jsou zařaditelné do vrcholného baroka, i když asi až někam k jeho zakončení a přechodu do rokoka, jak ukazují reliéfní vázy s už ne úplně symetrickou skladbou a velkými boltcovitými tvary, sice ještě s akantem, ale už poměrně plochým a tvarově uvolněným. Jsou vyrobeny z lipového dřeva a technikou štafírované dřevořezby.⁵⁹

Podle atributů lze sochy identifikovat. Oltáři dominovala socha Boha Otce v nadživotní velikosti. Sochy dvou adorujících andělů, u nichž se nedochovala křídla, byly umístěny na hlavní římse. V centru retabula bylo zřejmě sousoší sv. Anny se sv. Jáchymem (obě sochy jsou v nadživotní velikosti) a Pannou Marií s dítětem. Výzdobu doplňovaly sochy čtyř církevních otců (sv. Ambrože, sv. Jeronýma, sv. Augustina, sv. Řehoře). Socha sv.

⁵⁷ Fencel (pozn. 41), s. 4.

⁵⁸ Václav Hanus, *Nový hřbitov se špitálem ve Vodňanech*, České Budějovice 1864, s. 4-5.

⁵⁹ Louženský (pozn. 4), s. 66.

Jáchyma a Panny Marie se nedochovala. Na ramenou Boha Otce jsou podepsáni první opraváři soch s čitelným letopočtem 1810.⁶⁰

Lazar Widemann (1697 Plzeň - 1769 Křimice) je spojován především s pozdně barokním sochařstvím v západních Čechách. Pracoval převážně pro místní šlechtické rody v pozici vrchnostenského sochaře. Pokračoval v otcově řemeslu v dílně umělce Kristiána Widemanna. Dílnu převzal ve 29 letech. Jeho tovaryšskou cestu nelze rekonstruovat, i když jeho dílo má určitou vazbu k Ferdinandovi Maxmiliánovi Brokofovi. Tudíž můžeme uvažovat o jeho školení právě u něj v Praze. Jak se dostaly jeho sochy do Vodňan, není dosud známo. Jediné, co do dnešního dne můžeme tvrdit, je, že sochy souvisejí již s jeho tvorbou v Plzni a okolí. Podobnost vzhledu můžeme pozorovat u interiéru patronátních kostelů na vrtbovských dominiích, jedná se o kostely sv. Vojtěcha ve Vejprnicích a sv. Václava v Žinkovech. Do obou interiérů dodala Widemannova dílna početné soubory řezeb a exteriérové sochařské výzdoby. V Žinkovech vytvořil kompozičně výtečnou pilíř se sochou Immaculaty, která ovládá prostor na návsi. Ve Vejprnicích v kostele sv. Vojtěcha vytvořil pozoruhodnou řezbu archanděla Michaela s figurou ďábla, jejíž pojetí je již silně klasicistní, podobné vzhledy pozorujeme i u vodňanských soch, pravděpodobně je můžeme zařadit do pozdější Widemannovy tvorby. V posledních desetiletích života se jeho tvorba přikloňovala ke klasicistnějšímu pojetí, které pramenilo převážně z tvorby Ignáce Františka Platzera. Velkou podobnost se vzhledem vodňanských soch pozorujeme například u sochy sv. Jeronýma z roku 1755, která se nachází v klášteře Teplá v kostele Zvěstování Panně Marii. Tuto fázi přesvědčivě dokládá kromě výše zmíněných řezeb i oltář svatého kříže z kostela svatého Bartoloměje v Plzni. V posledních letech jeho tvorby museli převzít značnou část práce jeho tovaryši. Na jeho místě se mohla uplatnit velká řada adeptů řezbářského řemesla, mezi nimiž mohl být i Karel Legát.⁶¹ I když u vodňanských soch neznáme přesný původ, díky kompozici, specifickým rysům a detailům, které nacházíme u figur světců, můžeme vidět již zavedený kompoziční vzorec, který Widemannova dílna uplatňovala. Vodňanské sochy jsou důkazem přítomnosti plzeňské dílny na výzdobě jednoho z jihočeských kostelů, což znamená, že se značně rozšířila působnost tohoto uměleckého podniku.⁶² Sochy jsou uloženy a vystaveny v Městské galerii a muzeu ve Vodňanech v sálu Mikoláše Alše [obr. 44, 45]

⁶⁰ Josef Kulda, *Soubor plastik z kostela Narození Panny Marie ve Vodňanech – Zpráva o asanaci a petrifikaci s fotodokumentací*, Praha 2001.

⁶¹ Andrea Steckerová – Štěpán Vácha (ed.), *Vznešenost & zbožnost – Barokní umění na Plzeňsku a západních Čechách*, Plzeň 2015, s. 169-171.

⁶² Steckerová – Vácha (pozn. 61), s. 180.

3.5 Pozdější stavební vývoj na počátku 19. století

Kolem roku 1800 spravoval děkan kostela Jan Hamperk vedle své osady, k níž patřily vesnice Stožice, Pražák, Křtětice, Radčice, Čavyň a Čičenice, samozřejmě kostel Narození Panny Marie a kapli špitálskou (sv. Jana Křtitele). Oba kostely měly společný fond. Příjmy děkanského kostela činily kolem roku 1800 přibližně 700 zlatých. Jmění tvořily nadační fondy zbožných občanů. Děkanství oplývalo značným bohatstvím a vlastnilo 27 polí.⁶³ Jan Hamperk dbal o dobrý technický stav kostela. Roku 1809 opatřili občané nové lavice z tvrdého dřeva, počtem 30 ve dvou řadách, roku 1826 byly zakoupeny patronátní stolice a téhož roku byla koupena i žulová křtitelnice.⁶⁴

V roce 1824 se stává farářem Václav Hanus. Tento muž se velkou měrou zasadil o výstavbu vodňanského hřbitovního kostela sv. Jana Křtitele a nové rozdělení hřbitovních pozemků, což jednoznačně zjednodušilo pohřbívání ve městě. Kolem kostela Narození Panny Marie se původně rozkládal hřbitov, který byl zrušen roku 1784. V jeho ohradní zdi byly v polovině 18. století vystavěny kapličky, dnes nedochované. V literatuře se uvádí, že zrušením hřbitova silně utrpěly základní zdi stavby. Došlo však i na rozšíření ulic pro zdravější průvan ve městě.⁶⁵ Naprostá většina obyvatel farní osady tedy nacházela místo svého posledního odpočinku právě na hřbitově u kostela sv. Jana Křtitele na předměstí. Prostranství bylo po polovině 19. století částečně posunuto a upraveno, nyní se zde nachází park Jana Pavla II. Později od roku 1960 slouží svému účelu nový hřbitov u kaple sv. Vojtěcha severně od města.⁶⁶ Václav Hanus nechal kostel Narození Panny Marie restaurovat. Kostel se hodnotil v ceně 2 000 zlatých a byl v dobrém stavu, kromě poškozené střechy po bouři.⁶⁷ V roce 1865 při velké bouři udeřil blesk do věže kostela a poškozená střecha musela být nahrazena malou provizorní stříškou. Opravy věže se již Václav Hanus nedožil. Při následné opravě byla v letech 1875–1876 upravena do současné výšky 64 metrů.⁶⁸ Oprava věže byla z iniciativy nového faráře – Václava Mosteckého.⁶⁹ Věž je vsunuta mezi presbytář a loď. Jedná se o čtyřpatrovou věž, která po rekonstrukci dostala novou valbovou střechu se čtyřmi gotickými vikýři a štíhlou lucerničkou na vrcholu.⁷⁰

⁶³ Václav Mostecký, *Církev a škola v první polovici XIX. století*, Vodňany 1935, s. 4.

⁶⁴ Mostecký (pozn. 63), s. 7.

⁶⁵ Hanus (pozn. 58), s. 5.

⁶⁶ Jitka Velková – Pavla Stuchlá, *Vodňanské duchovní památky*, Městské muzeum a galerie Vodňany ve spolupráci s římskokatolickou farností, Vodňany 2008.

⁶⁷ Mostecký (pozn. 63), s. 8.

⁶⁸ Mostecký (pozn. 63), s. 3.

⁶⁹ Václav Mostecký (1885–1962) byl významný historik města Vodňan.

⁷⁰ Soukup (pozn. 3), s. 346.

4. Vzhled stavby před regotizací

Kostel se od současné podoby odlišoval především zástavbou na západním průčelí, tzv. kaplankou [obr. 9] a kapličkou sv. Jana Nepomuckého [obr. 6], která byla ke kostelu přistavěna na východní straně směrem do náměstí v 18. století. Kaple byla zachována i po roce 1784, kdy byl kolem kostela zrušen hřbitov. Zpodobnění kostela s kaplí na východní straně před regotizací najdeme ve fondu Městské galerie a muzea Vodňany, ve kterém malíř jménem Vebr namaloval pohled na kostel z náměstí velmi realisticky a přesně dokumentuje polohu a architektonickou podobu této barokní kapličky [obr. 5].⁷¹ Podoba východní strany kostela s kapličkou je také zachycena na fotografickém snímku, který vznikl před rokem 1895 [obr. 6]. Kaple musela být zbořena z důvodu prodloužení oken v presbytáři. Fotografie východního průčelí dokumentuje další stavební prvek, který byl při novogotické přestavbě také zbořen. Jedná se o střešní štít s volutami, pravděpodobně barokní, který mohl být podle podobnosti s kapličkou sv. Jana Nepomuckého, postavený ve stejné době, tj. období 18. století. Do půdorysu kostela nebylo masivně zasáhnuto. Z exteriéru byla odstraněna kaplanka na západní straně, kaplička sv. Jana Nepomuckého a štít na východní straně. Novogotická úprava se projevila především na výzdobě a zařízeních.

Původní podobu interiéru kostela před regotizací s historickým vybavením zachycují dvě fotografie [obr. 7, 8]. Fotografie zachycuje podobu presbytáře. Z interiéru vodňanského kostela byl odstraněn barokní hlavní oltář s obrazem Panny Marie Montserratské se souborem pozdně barokních soch od Lazara Widemanna. Hlavní oltář byl později nahrazen oltářem novogotickým a vznikl podle návrhu Mikoláše Alše.⁷² Stejný osud čekal i sousoší Krista s jeho apoštolů, které bylo podle fotografie umístěno pod oltářním obrazem Panny Marie Montserratské.⁷³ Josef Mocker v oblasti dokumentace památek daleko předběhl soudobou praxi památkové péče. Ve většině případů dbal, aby odstraněné prvky, ať už architektonické nebo movité, byly řádně zdokumentovány a bezpečně uloženy.⁷⁴ V případě vodňanského vybavení, obraz Panny Marie Montserratské, soubor barokních soch a skupina plastik Krista s apoštolů, byly uloženy do kostela sv. Jana Křtitele, později do vodňanského muzea, kromě sousoší Krista s apoštolů, které dodnes zdobí interiér kostela sv. Jana Křtitele v Kodádkově ulici. V kostele se nacházelo rovněž osm korouhví, šlo o praporce cechů a řemesel. Do dnešní

⁷¹ Rudolf Berka, *BEJVAVALO... Po zašlých časech Vodňan*, Vodňany 2021, s. 25.

⁷² Plány Josefa Mockera a Rudolfa Štecha pro přestavbu děkanského kostela Narození Panny Marie ve Vodňanech (nepublikováno), Městské muzeum a galerie Vodňany.

⁷³ Louženský (pozn. 14), s. 67.

⁷⁴ Bohumil Roedl, Sto let od úmrtí Josefa Mockera, in: *Svobodný hlas*, Louny 1999, s. 4.

doby se zachovala korouhev cechu krejčích o rozměrech 121x81 cm s oboustrannou olejovou malbou sv. Homobona a korunovací Panny Marie, která je uložena v depozitáři městské galerie.⁷⁵ V původním interiéru kostela se pravděpodobně nevyskytovaly žádné cenné nástěnné malby, stěny jsou na fotografiích zcela holé. Okna presbytáře byla úzká barokní oblouková bez barevných skel. Mockerův současník Max Dvořák⁷⁶ tyto přístupy kritizoval ve stati *Katechismus památkové péče* z roku 1916 v kapitole s názvem *Ničení starých památek z falešné touhy po zkrášlení*. Kritizoval především odstraňování původního cenného vybavení. Domníval se, že velké množství starých památek je obětí falešné touhy po zkrášlení.⁷⁷

Zřejmě nejstarší fotografie vodňanského kostela před novogotickou přestavbou pochází z roku 1865 [obr. 9]. Na fotografii je zachycena podoba západního průčelí kostela. Na renesančních štítech se nenachází sgrafitová výzdoba. Na západním průčelí kostela je zástavba, tzv. kaplanka.⁷⁸ Kaplanka bylo obydlí určené pro ubytování kaplana, tedy současnou terminologií farního vikáře. Zpravidla se jednalo pouze o místnost na faře, pouze zřídka (zejména v bohatších farnostech) o samostatnou budovu. Kostelní věž je zakryta provizorní stříškou, kdy původní střechu věže poničila silná bouře. Do současné podoby byla opravena až v roce 1875, kdy dosáhla výšky 64 metrů.

První fotografický materiál z průběhu přestavby kostela nalezneme z roku 1895 [obr. 10]. Fotografie zachycuje západní průčelí. Na fotografii vidíme, že je na západních štítech již kompletně dokončena Alšova sgrafitová výzdoba. Na snímku vidíme, že je již zcela zbořena zástavba západního průčelí, tzv. kaplanka. Druhá fotografie zachycuje přestavbu východní strany kostela směrem do náměstí. Ze snímku je patrné, že v roce 1895 již nebyla součástí kostela kaple sv. Jana Nepomuckého na straně od náměstí a na fotografii vidíme zbylou suť. Celá východní strana kostela je obehnána lešením, pod kterým vidíme nově prodloužená novogotická okna v presbytáři [obr. 10, 11, 12].

⁷⁵ Městské muzeum a galerie ve Vodňanech, *Restaurátorská zpráva – Korouhev cechu krejčích*, Vodňany 2013.

⁷⁶ Max Dvořák (1874-1921), historik umění působící ve Vídni, představitel první Vídeňské školy dějin umění.

⁷⁷ Max Dvořák, *Katechismus památkové péče*, Praha 2004, s. 24.

⁷⁸ Berka (pozn. 71), s. 25.

5. Novogotická přestavba

V regionálních časopisech byly Vodňany popisovány jako útulné městečko s mnoha pozoruhodnými pamětihodnostmi. Jednou z těchto zajímavostí byl především děkanský kostel Narození Panny Marie. Nezapomenutelný šumavský básník a přítel Františka Heritese, Adolf Heyduk, v jedné ze svých dudáckých písní opěvoval „*vodňanský pěkný boží stan*“ a stěžoval si, že na oltáři jsou umístěni „*lotři*“ – bratři Marradasové z doby pobělohorské. Památce zmíněnému básníkovi byla naproti vodňanskému kostelu přejmenována ulice – *Heydukova*. Vodňanský kostel se dočkal úpravy takové, které se dostalo málokterému kostelu. Bylo to zásluhou tehdejšího starosty Františka Heritese, který se snažil navrátit kostel k původnímu gotickému slohu. Pro přestavbu povolal architekta Josefa Mockera, stavbyvedoucího Rudolfa Štecha, malíře Mikoláše Alše a Josefa Bosáčka.⁷⁹ Zásadní regotizace byla provedena podle projektu Josefa Mockera v letech 1894–97 pod odborným vedením Rudolfa Štecha.

Neobyčejná stavba, ve které souladně splynula přestavba do gotické podoby a moderní výzdoba podle návrhu Mikoláše Alše, dala vzniknout jedinečné podobě vodňanského chrámu – harmonicky v něm splynula gotizující přestavba a moderní Alšova výzdoba. Jak tomu u takových děl bývá, přestavbu vodňanského kostela způsobila šťastná shoda náhod. Vodňany totiž v té době zažívaly svůj dosud největší kulturní rozmach, o nějž se zasloužila nemalou měrou trojice autorů dnes označovaných jako *Vodňanský trojlístek* [obr. 13]. Nebýt přátelství Františka Heritese, Julia Zeyera, Otakara Mokrého s Mikolášem Alšem a Rudolfem Štechem, jen těžko by se je podařilo k takovému dílu přemluvit. Bylo to právě kulturně vzdělané vedení města, které dalo vzniknout odvážnému projektu za nemalou částku z veřejného rozpočtu.⁸⁰

Účelem této kapitoly je představení osobností, které Vodňany proslavily i daleko za hranicemi Jihočeského kraje. Hvězdnou trojicí vodňanské historie jsou spisovatelé Otakar Mokrý, František Herites a především Julius Zeyer. Bez těchto osobností by k novogotické přestavbě nikdy nedošlo.

Otakar Mokrý, narozen 25. 5. 1854, byl starší syn vodňanského notáře Antonína Mokrého. Mladý Otakar měl po otci převzít zavedenou notářskou kancelář. Otakar však od útlého věku inklinoval k literatuře a otcovo přání splnil jen jako poslušný syn. Mokrý se věnoval především poezii. Jeho autorské umění bylo značných kvalit a bylo vstřícně přijímáno kritiky.

⁷⁹ Č. J., Z vodňanských pokladů, in: *Zlatá stezka – Krajem Husovým a Chelčického*, roč. 2, Vodňany 1928, s. 50-52.

⁸⁰ Martin Leskovjan, Chrám „české duše“, in: *Vodňany žijou: měsíčník stejnojmenného občanského sdružení*, Vodňany září 2010, s. 4-9.

Otakar Mokrý se prosadil taktéž jako publicista, přispívající do předních kulturních a literárních časopisů, které jej spojovaly se skupinou lumírovců. V několika časopisech působil i jako kritik, byl překladatelem z polštiny, psal studie, recenze, eseje. Po převzetí rodinného notářství jeho publikační činnost zeslábla. Kontakt na dění v literárním světě mu pomáhali udržovat jeho důvěrní přátelé František Herites, Julius Zeyer a Adolf Heyduk. Otakar Mokrý ke konci života onemocněl těžkým jaterním onemocněním, které jej odvrátilo od všech literárních činností. Zemřel na Nový rok 1899 ve Vodňanech ve věku nedožitých 45 let.⁸¹ František Herites je nejdůležitější vodňanskou osobností, narodil se 27. 2. 1851 v rodině lékárníka a také starosty města Antonína Heritese. Byl vůdčí osobností místního literárního trojlístku. Heritesovo přátelství se spisovatelem Juliem Zeyerem a notářem Otakarem Mokrým město proslavilo.⁸² Rodinné prostředí přivedlo mladého Heritese ke studiím, k lásce ke knihám, či uměleckým a národopisným předmětům. Už během studií cestoval po Evropě a Americe. V roce 1893 se jako dopisovatel Národních listů zúčastnil světové výstavy. V roce 1913 vydal knihu *Amerika a jiné črty z cest*. Díky cestování ovládal světové jazyky, v originále četl italské i anglické básníky. Všechny tyto okolnosti předurčovaly dráhu literáta než maloměstského lékárníka, kterým se po otci stal v roce 1883. Vodňanské lékárně tak začal vládnout nesmírně vzdělaný muž s jemným a osobitým humorem. V regionálních a literárních dějinách ve své době však také uspěl jako spisovatel příběhů a popisů malého města, redaktor časopisů, autor nesčetných současníky oceňovaných fejetonů a především jako skvělý organizátor kulturních akcí a počinů. Řadu let byl členem obecního zastupitelstva a v letech 1892–1896 ve funkci starosty. Za jeho působení došlo k obnově městského rybníkářství, k regotizaci kostela a jeho výzdobě Mikolášem Alšem (navíc kostelu na památku svých rodičů věnoval menší malované okno). V roce 1895 byla také uspořádána národopisná výstava, která se stala podnětem k založení vodňanského muzea.⁸³ Dne 24. ledna 1929 se občané našeho města rozloučili ve velké účtě s vodňanským rodákem a čestným měšťanem Františkem Heritesem. Od roku 1896 zde sice trvale nežil, ale stále se živě zajímal o dění ve městě, aktivně se podílel na přípravě i konání městských slavností. Uspořádal pro pražské literáty ze spolku Máj zájezd do Vodňan, kde se bezesporu těšil velké účtě. V roce 1927 spisovatel poprvé přijel do nové rodinné vily na Budějovickém předměstí, kterou si nechal postavit na darovaném pozemku od města. František Herites zemřel v důsledku chřipkového onemocnění. Rodina věnovala hrob městu, které nyní o něj pečuje v parku Jana Pavla II.

⁸¹ Rudolf Berka, *Vodňany – literární, výtvarné a hudební*, Vodňany 2008, s. 14.

⁸² Jitka Velková, *Zpravodaj města Vodňany*, Vodňany leden 2019, s. 14.

⁸³ Velková (pozn. 82), s. 14.

Julius Zeyer, narodil se 26. dubna 1841 do pražské rodiny. Během druhého pobytu v Rusku mu zemřela Zeyerova matka. Navíc zde prožil i osudově nenaplněnou lásku, které se ve své duši už nikdy nezbavil.⁸⁴ Lepších časů se Julius Zeyer dočkal až při cestě do Strunkovic, kde byl roku 1886 s dalšími českými literáty pozván Františkem Heritesem, který zde pořádal slavnost s odhalením pamětní desky mladého spisovatele Bohumila Havlase. Skupina literátů se den před slavností sjela ve Vodňanech večer, za účasti Heritese, Mokrého a několika dalších osobností, besedovala ve vodňanském hostinci u Bělohávků. Právě zde se zrodila Zeyerova myšlenka odejít z Prahy, kterou už dlouhou dobu považoval za město nedůvěry a intrik. Podle Františka Heritese inklinoval Julius Zeyer k sebevraždě.⁸⁵ Rodina Heritesova a Mokřých s přetahováním začala ochotně pomáhat. Roku 1887 se Julius Zeyer do Vodňan přestěhoval. Přátelé mu našli tichý byt ve Staropoštovské ulici. Z okna měl výhled do otevřené krajiny na východ od města.⁸⁶ Se svými nejvěrnějšími přáteli, Františkem Heritesem a Otakarem Mokřým, se setkával prakticky denně. Přesně v poledne vyšel ze svého zděděného notářství Mokřý, z lékárny Herites a z domova Zeyer. Setkali se uprostřed náměstí a pak vážným krokem korzovali pod okny notářství půl hodiny, ruce založené za zády, v tichém rozhovoru či třeba i jen mlčení. Poté se rozešli, aby se znovu sešli odpoledne; v létě si sedli na schody u lékárny (vodňanští starousedlíci se podívovali, že tak ctihodní pánové jako starosta Herites či městský notář Mokřý se tím necítí poníženi), debatovali, kritizovali i přeli se o pravdivost a správnost svých názorů. Také společně podnikali procházky do vodňanského okolí. Zeyer měl v oblibě vodňanskou kapli sv. Vojtěcha a poutní místo Lomec.⁸⁷

Na konci 19. století se vodňanský literární trojlístek začíná rozpadat. V roce 1896 musel František Herites z finančních důvodů opustit město a v lednu 1899 i přes každodenní osobní péči Julia Zeyera zemřel Otakar Mokřý.⁸⁸ Zeyerův zdravotní stav se začal postupně zhoršovat, k čemuž přispěl i fakt, že byl náruživým kuřákem. Zeyer se naposledy rozhodl podniknout cestu do Francie, v září 1899 se však vrátil velmi vyčerpan, rozloučil se s místními přáteli, a v listopadu téhož roku odešel do Prahy, kde mu zbýval pouhý rok života. Během této doby Zeyer velice chřádl. Při poslední Heritesově návštěvě u něj už byla ze Zeyera jen lidská troska. Julius Zeyer zemřel 29. ledna 1901.⁸⁹

⁸⁴ Jan Máchal, *Slovanské literatury*, Praha 1922-1929, s. 433-435.

⁸⁵ Jan Voborník, *Julius Zeyer*, Praha 1907, s. 188-200.

⁸⁶ Berka (pozn. 81), s. 18.

⁸⁷ Berka (pozn. 81), s. 18-20.

⁸⁸ Adolf Heyduk, *Vzpomínky literární*, Praha 1911, s. 140-145.

⁸⁹ Berka (pozn. 81), s. 21.

5.1 Josef Mocker a novogotické stavitelství

Historismus je nejrozšířenější architektonický směr ve střední Evropě 19. století. Pojem historismus se vyznačuje návratem k minulým historickým stylům: románskému slohu, gotice, renesanci, baroku a klasicismu. Pojetí historických slohů je však nové, historismus se jimi inspiroval, využívá však nových technických inovací, nových materiálů a velmi často mísí jednotlivé styly navzájem, čímž se utváří sloh zcela nový. Dle způsobu užití tvarosloví historických slohů rozlišujeme tři základní fáze historismu. Romantický historismus se vyznačoval například tvořením umělé zříceniny.

Přísný historismus souvisí s vědeckými výzkumy. Vzniká novorománský sloh, novogotika, novorenesance, novobyzantský sloh. K této fázi patří i puristické rekonstrukce a dostavby historických památek. K předním osobnostem patřil francouzský Eugène Viollet-le-Duc a český Josef Mocker. Mimo jiné se rozvíjí teorie tzv. slohově přiměřeného restaurování (*stilgemäße Restaurierung*), jednalo se o přístup, který měl zajistit rekonstrukci památky v duchu jejího primárního uměleckého stylu. Tímto přístupem se řídil například restaurátor Franz Storno starší, který vytvořil nespočet kreseb, které byly významným pramenem pro ochranu památek.

Pozdní historismus se vyznačoval uvolněním slohových norem a kombinováním prvků různých historizujících slohů, které se nazývá eklekticismus.⁹⁰

Otázka novogotického stylu je v dějinách architektury již dlouhou dobu běžným pojmem a označuje fenomén, který byl určujícím znakem architektury od osmnáctého do počátku dvacátého století.⁹¹

Návrat gotické architektury, který začal v Anglii v 18. století na symbolické úrovni, přesáhl inkarnaci křesťanských významů a stal se zosobněním myšlenek vlastenectví, národní tradice, symbolem národní identity. Jestliže ve středověku byla gotika prostředkem spojení s věčností, pak se novogotika nového času stává iniciačním prostředkem času. Neogotika se stává „posledním pokusem“ volajícím po celistvosti evropské kultury a historie. Město a architektonické prvky novogotiky je třeba posuzovat v několika rovinách. V první úrovni je náš objekt zkoumán jako symbolická reprodukce hierarchických představ o světě s určením člověka a místa v něm, neboť strukturovaný městský prostor zobrazuje strukturně uspořádaný

⁹⁰ Dušan Buran (ed.), *Reštaurátor Franz Storno starší*, Bratislava 2008, s. 7-14.

⁹¹ Barbara Borngässer – Bruno Klein (ed.), *Global Gothic: Gothic Church Buildings in the 20th and 21st Centuries*, Leuven 2022, s. 18.

model prostoru ve vnímání konkrétní kultury. Ve druhé rovině je městský prostor nahlížen jako odraz sociální, majetkové a statusové rozdílnosti ve společnosti.⁹²

V tradici gotického stavitelství je myšlenka „organické“ stavby, která roste od nejmenšího detailu až po celek koherentním a přirozeným způsobem. Novogotika byla stylem založeným na této myšlence organického, kde Reichenspergerovými⁹³ slovy „*všechny aspekty se odvíjejí jeden od druhého, vše s sebou nese hluboce symbolický význam a nic není pouze dekorativní a bezvýznamné*“. Schmidt⁹⁴ se řídil Reichenspergerovou zásadou, že stavbu současných novogotických staveb by měla řídit disciplína, nikoli invence. Německá gotická architektura kolem roku 1300 byla jejich primárním zdrojem inspirace. Jeho největším raným úspěchem bylo nahrazení železné věže na katedrále sv. Štěpána (*Stephansdom*) kamennou verzí, díky níž byl design méně „moderní“ a více neogotický.⁹⁵

Pojmem purismus označujeme v souvislosti s architekturou 19. století snahu o slohovou čistotu, která se programově uplatňovala při obnovách středověkých památek. Souvisela s představou, že středověká architektura byla postupem času natolik pozměněná – změnou stavebního plánu, přístavbami a úpravami interiéru – že ztratila svoji podobu, kterou má v její původní kráse obnovit rekonstrukce – restaurace.⁹⁶

Hlavním cílem oprav byla – kromě záchrany památek před úplným zánikem i ochrany chodců před úrazem – rekonstrukce stavu, který by současníkům zprostředkoval podobu středověké památky. Nešlo o pouhou obnovu středověké podoby, ale o zvýraznění charakteristických prvků středověkých staveb podle dobové neogotické estetiky. Základní přístupy architektů určovaly slovníky a časopisecká pojednání, z nichž architekti čerpali a sami je rozšiřovali.⁹⁷

⁹² N I Basina – A Yu Rybalka – S L Popova, Gothic and neo-gothic in the architecture of modern European cities, in: *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, dostupné on-line: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/698/3/033038/pdf>.

⁹³ **August Reichensperger** (22. března 1808–16. července 1895) měl široké spektrum zájmů, a kromě politiky se intenzivně zabýval uměním, architekturou a literaturou. V četných publikacích propagoval především novogotiku (hlavní představitel německého hnutí) a vedle další výstavby kolínské katedrály se zasazoval o obnovu středověkých památek.

⁹⁴ **Friedrich Schmidt** (22. října 1825–23. ledna 1891) byl německo-rakouský architekt z éry Ringstrasse, a byl jedním ze zakladatelů novogotického slohu. Schmidt byl značnou inspirací pro Josefa Mockera.

⁹⁵ Anthony Alofsi, *When Buildings Speak: Architecture as Language in the Habsburg Empire and Its Aftermath, 1867-1933*, Chicago 2006, s. 20.

⁹⁶ Taťána Petrasová (ed.), *Josef Mocker 1835–1899 - stavitel katedrály*, Praha 1999, s. 71.

⁹⁷ Petrasová (pozn. 96), s. 25.

Přestavba vodňanského kostela byla především dána jeho zchátralým stavem, rekonstrukce byla nutná a o ni se vzhledem k zákonné povinnosti muselo postarat město Vodňany.⁹⁸ Josef Mocker zachránil desítky historických památek, které byly v žalostném stavu. Ožehavou kritiku svého působení v památkové péči si vysloužil především svými puristickými přístupy.⁹⁹ Pro Zprávy Spolku inženýrů a architektů napsal Josef Mocker první odborné pojednání k prováděným rekonstrukcím. Základním východiskem byla úvaha, jak nová estetická měřítká vyhoví z hlediska účelnosti, což se týkalo především výměny barokních krovů. Věnoval se také zhodnocení technického stavu a posouzení stylu. Zajímal se o dekorativní nástěnné malby, které měly nahradit dochovanou figurální malbu. O obnovení původní malby uvažoval, ale toto východisko bylo nemožné ze stylového i finančního hlediska.¹⁰⁰ Raději preferoval novou výmalbu, ve které byly klenby bílé a klenební žebra zvýrazňovalo užití barev. Tento puristický přístup se nezměnil až do konce platnosti puristických norem, kterou teoreticky ukončilo vydání statě Maxe Dvořáka *Katechismus der Denkmalpflege* v roce 1916. Puristické opravy přetrvávaly v praxi až do 20. století.¹⁰¹

⁹⁸ Rozhovor s ředitelkou vodňanského muzea Mgr. Jitkou Velkovou (25. 1. 2022).

⁹⁹ Roedl (pozn. 74), s. 5.

¹⁰⁰ Petrasová (pozn. 96), s. 16.

¹⁰¹ Petrasová (pozn. 96), s. 18.

5.2 Plány pro novogotickou přestavbu

Návrhy pro opravu vodňanského kostela Narození Panny Marie tvořil Josef Mocker v době svého největšího uznání. V osmdesátých letech pracoval na zásadních puristických rekonstrukcích: oprava jižní věže Svatovítské katedrály (1881-1886), Karlštejn (1888-1896), chrám sv. Barbory v Kutné Hoře (1884-1889) a Prašná brána v Praze (1876-1892) atd.¹⁰²

Plány pro novogotickou přestavbu vytvořil J. Mocker roku 1876 (viz signatura na dochovaných plánech). S těmito plány o něco později pracoval architekt Rudolf Štech. Štechovy plány byly signovány v jeho plzeňské stavební kanceláři. Mockerovy vize o přestavbě kostela byly odlišné od finální stavební podoby. V následujících řádcích budou popisovány zachované plány – západní, severní a jižní průčelí od R. Štecha a západní, severní a jižní od J. Mockera, východní plán se nezachoval.

Západní a severní průčelí [obr. 16, 17]

Vodňanský kostel měl být navrácen ke středověké podobě, přičemž měly být podle J. Mockera zbořeny původní renesanční štíty z roku 1584 od V. Vogeralliho na západní a severní straně kostela. R. Štech ve svých plánech pro západní a severní průčelí renesanční štíty zachoval. J. Mocker navrhoval prodloužení západní věže při severozápadním rohu kostela, přičemž by renesanční štíty musely být odstraněny. R. Štech prodloužení věže na západní straně kostela nenavrhoval. Zajímavým faktem je, že J. Mocker se snažil nekompromisně odstraňovat původní renesanční prvky, u vodňanského kostela renesanční štíty, zatímco R. Štech se je snažil zachovat, a naopak vyzdobit a povznést novorenesanční, či novogotickou výzdobou.¹⁰³ Západní věž měla mít podle J. Mockera dvě gotická okna a valbovou dlátovou střechu se čtyřmi gotickými vikýři a měla dosahovat přibližně stejné výšky jako věž na jižní straně kostela. Oba architekti ve svých plánech ze západního průčelí odstranili zastavěnou plochu na západní straně kostela, tzv. kaplanku. Na místě zástavby, tzv. kaplanky, postavil R. Štech jeden vchod, který je lomeně sklenutý, je profilován oblým prutem a třemi žlábkami. Jeho šířka je 1,66 m a výška 2,66 m. J. Mocker navrhoval na západním průčelí monumentální vchod se dvěma portály. Dále navrhoval prodloužení okna uprostřed západního průčelí. Tato úprava nebyla uskutečněna.

¹⁰² Petrasová (pozn. 96), s. 25.

¹⁰³ Jan Klecanda, *Devatenácté století slovem i obrazem*, Praha 1904, s. 736-737.

Jižní průčelí [obr. 15]

Návrhy pro jižní průčelí kostela se u obou architektů liší na první pohled v nepatrných detailech. Jedna z podstatných odlišností je přístup k renesančnímu štítu na jižní straně kostela, který navrhoval J. Mocker odstranit. R. Štech renesanční štít zachoval. J. Mocker navrhoval malou a štíhlou věžičku nacházející se na hřebeni střechy presbytáře kostela, tzv. novogotický sanktusník. R. Štech navrhoval ponechat původní barokní sanktusník (dnes se na střeše nenachází). J. Mocker prolomil hlavní loď třemi novogotickými okny, prostor pod třetím oknem hlavní lodi měl být prolomen gotickým vchodem do interiéru, presbytář prolomil z jižní strany třemi okny. R. Štech zvolil na straně jižní stejný počet oken, ovšem bez prolomení novogotickým vchodem.

Východní průčelí [obr. 18]

Vzhled východního průčelí se lišil převážně kapličkou sv. Jana Nepomuckého, která byla ke kostelu přistavěna na východní straně směrem do náměstí v 18. století. Kaple byla zbořena z důvodu prodloužení oken v presbytáři při novogotické přestavbě. Fasáda východního průčelí byla po přestavbě členěna okenními otvory s hrotitými oblouky s kružbou. Presbytář (i stěny lodě) byly doplněny fiály a křížovou kytkou.¹⁰⁴

¹⁰⁴ Vodňany, kostel Narození P. Marie. Evidenční list kulturní památky – původní, <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-narozeni-p-marie-19596901>, vyhledáno 24. 3. 2022.

6. Novogotická výzdoba kostela

Kartony s návrhy byly nakresleny Mikolášem Alšem v letech 1895–1897. Kolekce Alšových kreseb na kartonech byla součástí základního fondu vznikajícího Městského muzea, založeného v roce 1905. Kresby vystavené v Městské galerii reprezentují nákresy fresek¹⁰⁵ a sgrafit¹⁰⁶ děkanského kostela Narození Panny Marie. Kresby zobrazují české světce a zemské patrony. Jsou zde též návrhy z roku 1902 pro sgrafita na základní škole v nedalekém Protivíně. Alšovy kresby jsou umístěny v nynější Městské galerii na náměstí Svobody ve Vodňanech v sálu Mikoláše Alše.¹⁰⁷ Městská galerie a muzeum ve Vodňanech vlastní celkem 42 kartonů. Alšova síň vodňanské galerie se těší velké pozornosti návštěvníků a je vyhledávána turisty nejen z našich zemí, ale je velmi kladně hodnocena i návštěvníky [obr. 44, 45].¹⁰⁸

Alšova doba přišla se stavebním boomem novodobých českých architektů / stoupců takzvané neorenesance, později secese, kteří žádali Mikoláše Alše ke spolupráci v takové míře, že ani nestačil všechny nabídky realizovat.¹⁰⁹ Nejdůležitější uměleckou trojici tvoří Mikoláš Aleš [obr. 14], Josef Bosáček a Rudolf Štech. Josef Bosáček¹¹⁰ prováděl práce s velkým porozuměním pro rázovitou Alšovu linii, stal se jeho přítelem a nejoblíbenějším prováděčem fresek a sgrafit. Jejich umělecká spolupráce začíná již při studiích. První společná realizace podle Alšových kartonů vznikla na domě v Ostrovní ulici v Praze.

Rudolf Štech se na Mikoláše Alše poprvé obrátil dne 28. března 1888 s žádostí o spolupráci. Aleš se nenacházel v nejlepší životní situaci, a tak rád nabídku přijal.

¹⁰⁵ Při freskové malbě jde o vtírání pigmentů odolných alkáliím do čerstvě vlhké vápenné omítky. Významnou freskovou malbu z 16. století vytvořil sochař, architekt a malíř Michelangelo Buonarroti v Sixtinské kapli v Římě. K neznámějším malířům fresek u nás patří například: Petr Brandl, Václav Vavřinec a z pozdější doby Mikoláš Aleš.

¹⁰⁶ Jde o výtvarnou techniku, při níž se nepoužívají štětce, ale drátěná očka různých tvarů, kterými se do měkké omítky vyškrabuje kresba (sgrafito v italštině znamená škrabání). Sgrafito vzniklo v Itálii kolem roku 1500, je to výtvarná technika typická pro renesanční fasády.

¹⁰⁷ Webové stránky Městské galerie a muzea ve Vodňanech, <https://www.muzeumvodnany.cz/>, vyhledáno 2.2. 2022.

¹⁰⁸ Miloš Veselý, kresby Mikoláše Alše ve vodňanském muzeu, Městské muzeum a galerie Vodňany (nepublikováno), č. složky 3483.

¹⁰⁹ Bohuslav Hoffmann, *Český umělec Mikoláš Aleš*, Mirovice 2013, s. 57.

¹¹⁰ Josef Bosáček (17. 2. 1857 Příbram - 5. 9. 1934 Příbram) byl český malíř, autor množství sgrafit na fasádách domů, realizátor maleb podle návrhů Mikoláše Alše.

Tímto způsobem začala vznikat rozsáhlá a plodná spolupráce Mikoláše Alše, Josefa Bosáčka a Rudolfa Štecha na výzdobě plzeňských domů.¹¹¹

Rudolf Štech (1. září 1858 v Plzni – 3. ledna 1908 v Plzni) byl plzeňský architekt a stavitel. Jeho otec František Štěch byl stavitelem ve Slaném a syn po něm převzal podnikání roku 1893, ale již od roku 1886 je Rudolf Štech uváděn jako architekt a oprávněný stavitel ve Slaném. Svá studia započal absolvováním reálky v Lounech. Dále studoval pozemní stavitelství na české technice v Praze. Ve studiu pak pokračoval na akademii ve Vídni. Jeho stavitelská praxe začíná u stavitele Schuhmachera. V Praze se stal stavitelem roku 1884. Na svých stavbách hojně využíval sgrafitovou výzdobu podle návrhu Mikoláše Alše. Stavěl ve stylu tzv. „české renesance“. Jeho první realizace proběhla v letech 1886-87, kdy navrhoval novorománskou stavbu sv. Víta v Kladně, a roku 1888 při přestavbě novorenesanční záložny ve Slaném. Na těchto stavbách využil kartonů Mikoláše Alše ke sgrafitové výzdobě. V roce 1893 přestavoval budovu poštovního úřadu v Plzni, současně roku 1893 přestavoval gotický kostel v Kralupech, dále roku 1894 přestavoval dům bratří Auerů čp. 235/36 v Plzni. Přestavba vodňanského chrámu proběhla v letech 1894-1897, současně téhož roku 1897 opravoval budovu nádraží v Plzni. Později roku 1899 stavěl v Písku novorenesanční budovu hotelu Opava se sgrafitovou výzdobou podle Mikoláše Alše. Roku 1902 údajně stavěl synagogu na jižním předměstí Plzně. V Plzni stavěl nájemní domy v Nerudově ulici. Dále je autorem hotelu Dvořáček (Otava) v Písku, kde taktéž pracoval podle Alšových kartonů.¹¹²

Dne 7. července 1895 dorazil Mikoláš Aleš se stavitelem Rudolfem Štechem z Plzně do Vodňan k projednání výzdoby kostela. Schůzky se tehdy účastnil jeho přítel František Herites, básník Otakar Mokrý, a také spisovatel Julius Zeyer. Odvážné bylo především pozvání necírkevního umělce. Mikoláš Aleš totiž nebyl pravověrným katolíkem a zvat necírkevní umělce k takovéto práci rozhodně nebylo ani v této době obvyklé. Přesto však mistr přistoupil k tvorbě s velkou pokorou, která patrně vyplývala z jeho jihočešství. Pocházel z Mirotic na Písecku a po celý život choval k rodnému kraji náklonnost.¹¹³ Když vstoupil do kostela k obhlédnutí situace, byl překvapen především kvantitou. Nabízela se mu plocha na štítech, klenbě, na stěnách uvnitř, třech oknech v kněžišti, oltáři a na kazatelně.¹¹⁴ Zakázka byla velice složitá, chápal ji však jako historickou závaznost práce, k níž byl povolán. Práci vnímal jako soutěž s umělci starých dob, myslel na minulé staletí, která se mu zhmotňovala

¹¹¹ Jiří Egermaier, *Zapomenutý malíř Josef Bosáček a jeho galerie pod širým nebem*, Písek 2004, s. 9.

¹¹² Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 649.

¹¹³ Leskovjan (pozn. 80), s. 9.

¹¹⁴ Miroslav Míčko – Emanuel Svoboda, *Mikoláš Aleš – nástěnné malby*, Praha 1956, s. 52.

v této architektonické památce. Myslel na své předky, na obřady a zvyky, jež doprovázely jejich zrození, život a smrt. Myslel na prostý lid z města a okolních vesnic, kteří budou do kostela chodit.¹¹⁵

6.1 Exteriér

Rudolf Štech pečlivě dbal o věrné přenesení Alšových kartonů do omítek domů a v Josefu Bosáčkovi našel toho pravého malíře.¹¹⁶ Zvenčí vodňanského kostela vytvořil na západním štítu hlavní lodi černobílé sgrafito podle Mikoláše Alše, které zobrazuje především české světce: Beránek boží s praporkem, sv. Metoděj arcibiskup s berlou, sv. Cyril s obrazem, sv. Prokop opat s berlou, sv. Václav s orlicí, sv. Ludmila, sv. Vojtěch biskup s berlou, Klečící anděl [obr. 50,51]. Západní štít schodišťové vížky zdobí rostlinné motivy.¹¹⁷ Nad přístavkem je v ploše fasády lodě ozdobný pás ve středu se znakem města Vodňan a po stranách se dvěma pelikány (symbol Kristovy oběti). Na jižní štít byl vytvořen výjev [obr. 20, 21]: orlice – symbol Božího slova, a na severní štít byla namalována Panna Marie Královna se dvěma anděly [obr. 47].¹¹⁸

6.2 Interiér

Nejkrásnější ozdobou kostela jsou tři okna za hlavním oltářem, která roztomilým způsobem znázorňují podoby i v českých krojích, výjevy ze života Panny Marie, nebo světci z Písma svatého i našich dějin [obr. 28, 29, 30].¹¹⁹ Vitraj (vlevo) věnovaná vodňanskou spořitelnou obsahuje výjevy: sv. Václava, sv. Vojtěcha, a sv. Jiří, a nad nimi je scéna Zvěstování. Nad Pannou Marií je sv. Jáchym, král David a sv. Anna. Úplně nahoře je „země zaslíbená“. Prostřední vitraj, kterou financovaly vodňanské ženy a dívky, obsahuje výjevy: sv. Petra, sv. Jana a sv. Pavla, nad nimi je Panna Marie a klanějící se andělé. Nad nimi jsou Abrahám, Bůh Otec a Mojžíš. Zcela nahoře jsou písmena Alfa a Omega. Nejzdobnější vitraj je na pravé straně, tzv. vánoční okno, které financovala obec královského města, obsahuje výjevy: Shora je vidět padající betlémská hvězda, pod ní jsou tři koledníci v tradičních krojích, kde je Panna Marie s dítětem, dole jsou Tři králové.¹²⁰

¹¹⁵ Veselý (pozn. 108).

¹¹⁶ Egermaier (pozn. 111), s. 25.

¹¹⁷ Fencel (pozn. 41), s. 10-12.

¹¹⁸ Mostecký (pozn. 63), s. 12.

¹¹⁹ Mostecký (pozn. 63), s. 8.

¹²⁰ Mostecký (pozn. 63), s. 5-8.

Mikoláš Aleš ošatil stavbu od hlavy až k patě. Vnitřní malby byly také provedeny Josefem Bosáčkem, který se osvědčil jako svědomitý tvůrce podle Alšových návrhů. Spodní část vnitřních maleb pojal jako malovanou oponu, závěs skrývá nespočet zlatých plodů, který je dole započat řadou střípců. Interiér zdobí mnoho krouticích se větví, listů, květů a dalších ornamentů [obr. 25, 26, 31, 35].¹²¹ Květiny značí dobrý, kvetoucí stav, plný naděje. Obecně značí bezelstnost, přátelství, smír a radost. Mnohé květiny měly ve středověku vlastní význam. Rostlina stračka byla oblíbeným motivem rytířů a znamenala čestnost, pomněnka věrnost, tulipán hrdost, růže lásku, bodlák záštitu, vřes odloučení, jitrocel vytrvalost. Naproti tomu fialka značila závist, orlíček nevděk, lopuch dotěrnost a zvonek klepy.¹²²

Rostlinné motivy nepředstavují podobu skutečné zahrady. Účelem tedy nebylo zobrazení skutečných kvetoucích rostlin, mohlo se tedy jednat o zobrazení idylického ráje, prostor plodů a hojnosti. Květiny symbolizují zlatý věk lidstva, jakožto to známe v raně křesťanském umění.¹²³ Spodní pás výzdoby presbytáře zdobí plody granátového jablka v listoví. Granátové jablko je nejčastěji symbolem úrodnosti, plodnosti a blahobytu. Výjev granátového jablka známe opět z raně křesťanských maleb.¹²⁴ Rostlinný pás s granátovým jablkem zakončuje v presbytáři pomyslná opona, nad kterou začíná pravidelně střídavý motiv černé orlice, která nese na hrudi stříbrnou pružinu. Orlice je symbolem vysokého zasvěcení, moci, síly, vznešenosti, vítězství a vlády. Pružina, spojující orličí křídla, tzv. perizonium, má za účel udržet křídla ve správné, pohotovostní poloze k letu, což je považováno za smysl symbolický.¹²⁵ Následující pás nese motivy českého lva „stříbrného dvouocasého lva ve skoku se zlatou korunou a zlatou zbrojí“, který se jako symbol Čech objevuje od 13. století, v době vlády Přemysla Otakara I.¹²⁶ Motiv českého lva střídá symbol královské koruny, odznak moci a důstojnosti. Střídavé pásy s orlicí a korunou jsou zakončeny rostlinným pásem. Na klenbě jsou na zlatém pozadí listy a větve. Listy jsou znamením ochrany radosti a pravdy, tak jako ochraňují květy a plody před nepohodou a větry, tak má nositel jich ochraňovat své drahé, vlast a zemi. Větve představují pevnost a vytrvalost.¹²⁷

¹²¹ Louženský (pozn. 14), s. 50-62.

¹²² Viktor Palivec, *Heraldická symbolika*, Praha 1978, s. 55.

¹²³ Petra Zvířecí, *Zobrazení vegetace v římském a raně křesťanském umění a její symbolický význam*, Praha 2011, diplomová práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze Ústav pro klasickou archeologii, s. 55.

¹²⁴ Zvířecí (pozn. 123), s. 54.

¹²⁵ Palivec (pozn. 122), s. 64-65.

¹²⁶ Ivan Hlaváček – Jaroslav Kašpar – Rostislav Nový, *Vademecum pomocných věd historických III.*, Jinočany 2002, s. 360.

¹²⁷ Palivec (pozn. 122), s. 58.

Velice podobnou výzdobu s rostlinnými motivy, s rozsáhlým počtem kroučících se větví, provedl Mikoláš Aleš na Staroměstské radnici v Praze později kolem roku 1909. Podle jeho kartonů byla vyzdobena celá gotická klenba vstupního vestibulu. Jednalo se o jednu z posledních Alšových prací pro Prahu, společně s výzdobou Obecního domu. Aleš byl v této době velice roztrpčen, že mu pro výzdobu bylo svěřeno pouze podzemí, za niž dostal pouhých 9 000 Kč, zatímco Alfons Mucha za vyzdobení salonu dostal 60 000 Kč, Mikoláš Aleš ironicky prohodil, že za tyto peníze vymaloval celý Staroměstský rynek.¹²⁸

Nad okny presbytáře, v nepravidelně vykrajovaném gotickém oblouku, se nachází: Ježíš Kristus v závěru presbytáře na klenebních čelech, Lukáš a Matouš po Kristově pravici, Marek a Jan po Kristově levici [obr. 25]. Jsou doprovázeni tradičními symboly – anděl, okřídlený býk, lev a orel. Lukáš se nenápadně podobá Juliu Zeyerovi a Marek má tvář Františka Heritese.¹²⁹ V těchto místech se nachází legendární vodňanský kapr. Pro triumfální oblouk navrhl kající se Máří Magdalénu na levé straně triumfálního oblouku a Ježíše Krista slitovníka na pravé straně triumfálního oblouku [obr. 48]. Ve vnitřní straně triumfálního oblouku jsou střídající se modré lilie a červené růže. Lilie je symbol duchovní a mravní čistoty a nevinnosti. Stylizovaný tvar se prý odvozuje z kosatce. Symbolizuje moudrý mír, čisté, ušlechtilé smýšlení a nevinnost. Je královskou květinou, protože často bývá na žezlech a ve znacích panujících rodů.¹³⁰ Růže je symbolem mládí a krásy, líbeznosti, lásky a radosti, právě tak jako nevinny a štědrosti. Často bývá ve znaku předních národních rodů.¹³¹

Po stěnách kostela je zobrazen cyklus Křížové cesty. Soubor je samostatná práce akademického malíře Josefa Bosáčka. Jedná se o soubor čtrnácti obrazů malovaných na měděných deskách o rozměrech 95x140 cm. Soubor byl dokončen roku 1899. Kartony návrhů jsou uloženy v Městské galerii a muzeu ve Vodňanech. Josef Bosáček byl ve Vodňanech celkem tři týdny. Mnoho vodňanských obyvatel vypráví o Bosáčkově pobytu. Žil ve vykázaném bytu v městském chudobinci, sám si připravoval jídlo a vždy se udržoval v dobré náladě.¹³² Tradičních čtrnáct zastavení popisuje tyto pašijové události: Ježíš odsouzen k smrti, Ježíš přijímá kříž, Ježíš padá pod křížem poprvé, Ježíš potkává svou Matku, Šimon Kyrenský pomáhá Ježíši nést kříž, Veronika podává Ježíši roušku, Ježíš padá pod křížem podruhé, Ježíš

¹²⁸ Hoffmann (pozn. 109), s. 62-64.

¹²⁹ Egermaier (pozn. 111), s. 29.

¹³⁰ Palivec (pozn. 122), s. 57.

¹³¹ Palivec (pozn. 122), s. 73.

¹³² Egermaier (pozn. 111), s. 29.

napomíná plačící ženy, Ježíš padá pod křížem potřetí, Ježíš zbaven roucha, Ježíš přibit na kříž, Ježíš umírá na kříži, Tělo Ježíše snato z kříže, Tělo Ježíše uloženo do hrobu.

Všechny oltáře mají novogotickou architekturu a nahradily starší výzdobu. Hlavní novogotický oltář Panny Marie [obr. 25] je vyroben z bílého hořického pískovce podle návrhu Mikoláše Alše, a zhotovila jej firma z Prahy. Oltář dělíme na tři části. První část se skládá ze zdobeného podstavce s rostlinnými motivy se zlatým křížem. Uprostřed se nachází soška Panny Marie s jezulátkem a se dvěma anděly po stranách. Druhá část oltáře je dílo akademického malíře Josefa Bosáčka. Dva oltářní obrazy, „Zvěstování Panny Marie“ a „Svatá rodina na útěku“, dovedl barevně olejem na plechu dle návrhu a doporučení M. Alše J. Bosáček.¹³³ Nachází se zde dva malované obrazy – Navštívení Panny Marie – při Zvěstování Páně oznámil archanděl Gabriel Panně Marii, že i její příbuzná Alžběta počala syna a je již v šestém měsíci, ačkoliv byla považována za neplodnou. V těch dnech se Panna Marie vydala na cestu do města v horách. Marie zůstala u Alžběty asi tři měsíce a pak se vrátila domů do Nazaretu. Scéna se odehrává před domem, Alžběta (jako stará žena se zahalenou hlavou) vychází vstříc Panně Marii (mladá dívka) a objímá ji, klečí před ní. Zachariáš je oblečen jako židovský kněz a Josef jako poutník. Druhý obraz se nazývá – Útěk sv. Rodiny do Egypta – po odchodu Tří králů byl Josef varován ve snu andělem. Herodes ze strachu z příchodu nového mesiáše nechal vyvraždit všechny batolata v zemi. V Egyptě zůstali až do Herodovy smrti. Pak se usadili v galilejském Nazaretu. Některé výjevy čerpaly z apokryfních evangelií a Útěk do Egypta představuje též jednu ze Sedmi bolestí Panny Marie. Výjev je zobrazen s Pannou Marií, která s Ježíškem čeká pod palmou, než sv. Josef osedlá osla.¹³⁴

Na levé straně kostela se nachází novogotický postranní oltář sv. Jana Nepomuckého [obr. 32], patrona mostů a vodáků. Ve Vodňanech se nachází barokní most se sochou sv. Jana Nepomuckého, který byl postaven v polovině 18. století. Jan Nepomucký je zobrazen jako kanovník v chórovém oděvu. Janova svatozář je obvykle doplněna pěti hvězdami, v ruce drží kříž, palmovou ratolest a knihu. Palma je symbolem vítězství, hvězdy zastupují legendu, podle níž vltavští rybáři našli po smrti Janovo tělo, případně pět ran Kristových. Hvězdy kolem hlavy jsou atribut mezi světcí velmi zvláštní, neboť s hvězdami kolem hlavy je zobrazována pouze Panna Marie. Jiným atributem je jazyk, který měl být nalezen v 18. století v Janově lebce neporušený.¹³⁵ Naproti oltáři sv. Jana Nepomuckého je oltář sv. Kříže [obr. 33]. V ikonografii je svatý Kříž nebo Pravý kříž tradiční označení pro kříž, na němž byl

¹³³ Egermaier (pozn. 111), s. 29.

¹³⁴ Hynek Rulíšek, *POSTAVY, ATRIBUTY, SYMBOLY – Slovník křesťanské ikonografie*, Hluboká nad Vltavou 2006.

¹³⁵ Vít Vlnas, *Jan Nepomucký Česká legenda*, Praha 2013, s. 161-192.

ukřižován Ježíš Kristus. Z tohoto kříže se od časů císaře Konstantina stal hlavní symbol křesťanství, a je proto předmětem úcty. Jeho domnělé části jsou uchovávány a uctívány jako relikvie.¹³⁶ V severní boční lodi se nacházejí dva oltáře. První je zasvěcen Božímu hrobu [obr. 42], jedná se o symbolické zpodobnění Kristova hrobu, které se v katolické církvi tradičně slaví v kostelích každoročně o Velikonocích.¹³⁷ Na Velký pátek bývá socha ukládána do hrobu a do hluboké rány na boku se vkládala hostie, ta byla během Velikonoc vyjmuta a socha byla nošena v procesí.¹³⁸ Poslední oltář je zasvěcen Zjevení Panny Marie v Lurdech [obr. 43]. Ke zjevení v Lurdech mělo docházet ve dnech od 11. února do 16. července 1858. Celkem mělo dojít k osmnácti zjevením Panny Marie tehdy čtrnáctileté dívce Bernadettě Soubirousové v malé jihofrancouzské obci Lurdy, v podhůří Pyrenejí. Tyto události, včetně církevně uznaných zázračných uzdravení nemocných, vyústily v pozdější prohlášení Bernadetty Soubirousové za svatou.¹³⁹

¹³⁶ James Hall, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 1991, s. 517.

¹³⁷ Oldřich J. Blažíček – Jiří Kropáček, *Slovník pojmů z dějin umění*, Praha 1991.

¹³⁸ Hynek Látal – Petra Lexová – Martin Vaněk, *Meziprůzkumy – sbírka Alšovy jihočeské galerie 1300-2016*, Hluboká nad Vltavou 2016.

¹³⁹ Elizabeth Ficocelliová, *Lurdy – Pramen milosti*, Ohio 2008, s. 75–81.

7. Mikoláš Aleš v jižních Čechách

Alšova sgrafitová tvorba je specifickým odvětvím v Alšově repertoáru. Náměty Alšových sgrafit se vztahují především k českým dějinám, zobrazují lidové typy a alegorické postavy. Postavy jsou ve většině případů zasazeny do bohaté dekorativní výzdoby.¹⁴⁰

Mikoláš Aleš se podílel na výzdobě 87 staveb (42 budov v Praze, 19 v Plzni, 6 v Pardubicích, 16 různých míst v Čechách, 3 na Moravě a 1 na Slovensku). Alšovy dochované návrhy jsou důkazem výjimečné kompozice s tematickou nápaditostí. Aleš prohlašoval, že první umění je jen v konturách.¹⁴¹ V Plzni se dochovalo 22 kompozic na 15 domech, jedná se o největší soubor Alšových sgrafit v České republice.¹⁴² K významným plzeňským stavbám, vyzdobeným Mikolášem Alšem, patří především Kollárova a Tovární ulice, Náměstí republiky čp. 38 (1894), Solní ulice čp. 13 (1894) a Nerudova ulice (1894-1898).

K nejvýznamnějším realizacím v jižních Čechách jistě patří sgrafita v Protivíně, ve Vodňanech a v Písku.¹⁴³ Do Protivína byl Mikoláš Aleš pozván vodňanským stavitelem Janem Tomsou, který se podílel na stavbě místní školy. Alšovi byla tato příležitost velmi milá, pro děti pracoval rád. Pro budovu školy vytvořil návrhy v podobě Ježíše v chrámu, sv. Václava a Jana Amose Komenského s žáčkem. Alšovy návrhy na omítku přenesl Josef Bosáček a po dokončení stavby byly kartony převezeny do Vodňan, kde byly uloženy v archivu Městské galerie a muzea.¹⁴⁴ I zde M. Aleš připravoval kresby uhlím a na kartony také sám uváděl barevná provedení. Často pro realizaci navrhoval syté odstíny. Žlutou, modrou, zelenou a zemími barvami odlišoval postavy. Malby v těchto odstínech měl připomínat barevnost gotických fresek.¹⁴⁵ Pro Strakonice M. Aleš navrhl výzdobu fasády celé radnice v podobě dvou ženských figur, znak města Strakonice, znak Českého království a dudy. Návrhy opět přenesl Josef Bosáček.¹⁴⁶ V roce 1899 působil Aleš v Písku, kde navrhl výzdobu pro Dvořákov hotel. Měl zájem vyzdobit i písecké gymnázium, městská rada ho však odmítla.¹⁴⁷ Písečtí po mistrovi pojmenovali malé náměstí uprostřed města.

¹⁴⁰ František Holešovský, *Mikoláš Aleš – knížka o jeho životě a díle*, Praha 1952, s. 48-49.

¹⁴¹ Luboš Hlaváček, *Mikoláš Aleš*, Praha 1974, s. 89-90.

¹⁴² F. V. Eisenreich – Emanuel Svoboda, *Mikoláš Aleš – Plzeňská sgrafita*, Plzeň 1932, s. 5-10.

¹⁴³ Vladimír Diviš, Mikoláš Aleš a jeho rodný kraj, in: *Časopis krajského výboru v Českých Budějovicích*, č. 9, České Budějovice 1952, s. 12.

¹⁴⁴ Klára Dvořáková, Mikoláše Alše Vodňanští nepustili, dokud nedokončil část výzdoby, in: *Protivínské listy*, č. 9, Protivín 2003, s. 3.

¹⁴⁵ Míčko – Svoboda (pozn. 114), s. 56-57.

¹⁴⁶ Míčko – Svoboda (pozn. 114), s. 57.

¹⁴⁷ Míčko – Svoboda (pozn. 114), s. 55.

Významnou stavbou, která spadá do kontextu s děkanským kostelem Narození Panny Marie ve Vodňanech, je výklenková kaple Nejsvětější Trojice u Vodňan v obci Pražák [obr. 58]. Kaplička byla postavena roku 1898. Plochu průčelí a bočních stěn zdobí sgrafitová výzdoba podle návrhu Mikoláše Alše. Nad výklenkem je rozvinuta stuha v celé šíři průčelí s nápisem „*Nejsvětější Trojice Boží!*“, pod výklenkem na parapetní římsě „*Smiluj se nad námi*“. Úzký pás zdíva po stranách výklenku zdobí klečící postava anděla v chlapeckém a dívčím oděvu, adorující niku s obrazem. Na bočních stěnách postava sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého. Zajímavým poznatkem je, že postava sv. Václava na kapli Nejsvětější Trojice je vytvořena podle stejného návrhu, který byl použit u západního štítu kostela Narození Panny Marie [obr. 51]. Kaple byla v roce 1989 restaurována z důvodu celkového rozpadu [obr. 59]. Východní i přední strana kaple byla rekonstruována podle zachovalé kresby ve vodňanské galerii [obr. 52].¹⁴⁸

¹⁴⁸ Miroslav Chlupáč a Jan Kolář, *Restaurování sgrafita na objektu kapličky na návsi v obci Pražák u Vodňan*, Praha 1989.

7.1 Odkaz Mikoláše Alše ve Vodňanech

František Herites se těšil značné oblibě Alšových děl i před novogotickou přestavbou vodňanského kostela. Tento fakt dokazuje dochovaná korespondence mezi Marií Heritesou (manželkou Františka Heritese) a Mikolášem Alšem:

„Velectěný pane! Přicházím Vás o něco žádat. Můj muž někdy vyslovil přání, kdybych měl malou skicu od našeho geniálního a rázovitého mistra Aleše, těšila by mne velice, mám ho rád, je tak svůj, i počítala jsem hned své úspory a našla jsem, že nejsou příliš velké, leč umínila jsem si přece, že Vás požádám a zeptám, zda-li přání to k Ježíšku dalo lze splnit. Zdali máte něco hotového v ceně asi 10 zl. Račte, pracím mi zadat, a já obratem pošty s díky zašlu peníze. S největší úctou, Marie Heritesová, žena spisovatele.“¹⁴⁹

František Herites ve svých pamětech vzpomínal na Mikoláše Alše s radostí. M. Aleš do Vodňan občas přijížděl s Rudolfem Štechem, aby zkontroloval správný vývoj přestavby. Jednou spolu přijeli v neděli odpoledne. Rudolf Štech se tvářil poněkud nešťastně. Obával se o včasné dokončení výzdoby interiéru. Mikoláš Aleš byl známý pro svou nedochvilnost.¹⁵⁰ „Nechce se mnou večer do Plzně,“ postěžoval si Rudolf Štech Františku Heritesovi. „Vrátí se do Prahy. A tam mně to tak hned neudělá,“ šeptal Štech. „Aspoň tři výplně na strop, kdybych měl, potřebuji jich nutně, jinak musím se vším přestat. A kdy potom kostel doděláme?“ dodal starostlivě. Na Mikoláše Alše byla přichystána past a byl nalákán do základní školy naproti vodňanskému kostelu. „Nic nebudu dnes cajchnovat,“ odbyl Rudolfa Štecha. Vešli do školní budovy rovnou do nejbližší školní síně v přízemí. Mikoláš Aleš se rozhlížel očima. Nad lavicemi byly po celé stěně napjaty bílé papírové plachty. „Ošemetníci!“ prozrazoval Alšův úšklebek. V mžiku byla na bílé plachtě první alšovská čára. Rudolf Štech už stácel sbalený druhý karton. „Ted' jen ještě třetí musíme dostat,“ povzdechl si. „Nic už necajchnuju,“ řekl důrazně Aleš. „Alši, Alšičku, Mikuláši, mistře,“ říkal úlisně František Herites proti Alšově zatvrzelosti. „Udělám kapra,“ vykřikl. Mikoláš Aleš nakreslil kapra [obr. 56], kterého známe z klenby vodňanského kostela.¹⁵¹

Poslední kresbu pro vodňanský kostel vytvořil Mikoláš Aleš dne 20. května roku 1896. Alšovo dílo se líbilo věřícím i biskupovi (českobudějovický biskup Martin Josef Říha). Kostel byl vysvěcen 25. října 1896. V přední lavici spolu seděli František Herites, Otakar

¹⁴⁹ Dopis Marie Heritesové s prosbou na Mikoláše Alše z 18. prosince 1892 (nepublikováno), Městské muzeum a galerie Vodňany, č. složky 3483.

¹⁵⁰ R. J. Kronbauer, Z českého života – výlet Máje do Vodňan, in: *Máj*, roč. 9, č. 42, Praha 1911, s. 509-520.

¹⁵¹ František Herites, *Vodňanské vzpomínky*, Praha 1941, s. 85-90.

Mokrý, Julius Zeyer a Mikoláš Aleš. V dopisu spisovateli K. V. Raisovi popisuje Mikoláš Aleš svoji vnitřní spokojenost s podobou kostela:

„Když jsem tam v hodnostářské lavici mezi pány seděl při svěcení kostela a slunce mými okny barevně vnikalo do kostela, vzpomněl jsem si na svého otce – kdyby on mě teď viděl – víš mne, svého Mikoláše – že jako přec, přec není jen tak. A myslil jsem na ten celý náš národ v Prácheňském kraji pohřbený...“¹⁵²

Když Aleš později líčil v časopise Student průběh prací, zazněla i momentka prozrazující rozpoložení umělce rozhlížejícího se při tvorbě z věže kostela:

„Když jsem maloval ve Vodňanech kostelíček a zdáli viděl Putim, napadlo mi: Když jsem já šel tou Putimskou branou a maloval jsem strop české koruny sv. Václava a národní vyšívání. Okno jsem jim udělal, dudák hraje k narození a bačové jsou třemi králi svatými. Kdy by to tak tatík a matka viděli.“¹⁵³

Františka Heritese a Mikoláše Alše pojilo pevné přátelství i po zbytek jejich životů:

„Drahý příteli mistře Alši! Srdečně Ti děkuji za milý pozdrav ke skončení šedesátce života. Těšila mě hluboce Tvoje vzpomínka. Rodný náš Kraj, Prachensko, necht' žije! A my, jeho děti, až jednou odstoupíme, tu lásku svou k němu, odevzdáme svých dětí, aby ji jako poklad drahý chovali a jednou odkázali zas stejně hořící a zářící svým dětem. Buď zdrav, příteli! Milostivé paní Alšové libám ruku a tebe objímám a libám. Z rodiny mé celé nejkrásnější pozdravy Tobě celé Tvé rodině. Tvůj starý druh, František Herites.“¹⁵⁴

¹⁵² Berka (pozn. 81), s. 40.

¹⁵³ Leskovjan (pozn. 80), s. 9.

¹⁵⁴ František Herites v dopisu Mikoláši Alši dne 14. března 1911 z Prahy (nepublikováno), Městské muzeum a galerie Vodňany, č. složky 3483.

8. Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo vytvoření kompletní monografie o kostele Narození Panny Marie ve Vodňanech. Výběr tématu bakalářské práce byl ovlivněn mým osobním zájmem a také nedostatkem souhrnné literatury, jež by se touto jedinečnou stavbou zabývala. V práci je rozvedena kompletní stavební historie. Stavební historie je rozdělena na několik nejdůležitějších historických milníků, přičemž došlo ke kompletnímu shrnutí, které se v publikacích nevyskytuje. Jednalo se o nelehký úkol z důvodu absence literatury a nedostatečné hloubce dosavadního bádání o této stavbě.

Jednou z nezodpovězených otázek byla například původní podoba kostela ve čtrnáctém století, důvody pro rozšíření kostela v patnáctém století a identita přítomného stavebního mistra. V části o renesanční fázi je představena osobnost Vincence Vogeralliho, který přistavěl na severní straně kostela boční loď, která se při prvním stavebním zásahu zřítily, přičemž zmiňují další stavby, které se taktéž po vystavění zbouraly. Raně barokní fáze se ve Vodňanech vyznačuje především jako doba pobělohorská, jejímž symbolem je obraz Panny Marie z Montserratu. Kapitola o pozdní barokní fázi zahrnuje zkoumání skutečného autorství plzeňského umělce Lazara Widemanna u dřevěných plastik.

Nejobtížnější částí bylo zodpovězení otázky o původním vzhledu stavby před regotizací, kterou známe pouze z dochovaných historických fotografií, které jsou zahrnuty v obrazové příloze. Při popisování samotné regotizace byly použity pozoruhodné dochované prameny v podobě plánů pro novogotickou rekonstrukci od Josefa Mockera a Rudolfa Štecha, tyto prameny nikdy nebyly v literatuře o vodňanském kostele použity. Práce zahrnuje definici novogotického stavitelství, která je z důvodu absence aktuální české literatury přejímána především z aktuální cizojazyčné literatury. Problematika českého novogotického stavitelství by si v budoucnu zasloužila prohloubit stav bádání, např. se zaměřením na region Jihočeského kraje. Následuje seznámení čtenáře s kulturně historickým kontextem, který je v textu obsažen za účelem připomenutí nejvýznamnějších osobností, bez kterých by k významné přestavbě nikdy nedošlo – Františka Heritese, Julia Zeyera, Otakara Mokrého. Zároveň bych chtěla zmínit prostory Městské galerie a muzea ve Vodňanech, které dodnes uchovávají vzpomínku na nejvýznamnější vodňanské osobnosti. Kromě sálu Mikoláše Alše s rozměrnými kartony a pozdně barokními plastikami zahrnují prostory městské galerie i stálou expozici v podobě pamětní síně Františka Heritese a Julia Zeyera. Obě pamětní síně jsou zařízeny z částí vybavení domů, ve kterých zmíněné vodňanské osobnosti žily.

Mikoláš Aleš je považován za jednu z nejvýznamnějších osobností generace Národního divadla, a bezpochyby se podílel na utváření českého umění.¹⁵⁵ Jedná se o osobnost, která v průběhu dějin sehrála v kulturním a politickém provozu české společnosti zcela mimořádnou roli. Při vyslovení umělcevo jména evokuje velké části čtenářů nikoliv kulturní dění pozdního 19. století, ale spíše širokou praxi stalinské éry.¹⁵⁶ Tuto vizitku minulého režimu si umělec vysloužil především po distribuci filmu Mikoláš Aleš od režiséra Václava Kršky (1900-1969) v roce 1951. V první polovině padesátých let natočil Václav Krška životopisné filmy o osobnostech Mikoláše Alše, Aloise Jiráska a Bedřicha Smetany. Režisér měl pro film o Alšovi několik motivací. Jedním z důvodů byl jeho původ z Prácheňského kraje, druhým důvodem byl charakter doby počátku padesátých let 20. století a budoucí sté výročí Alšova narození. Primárním důvodem byla vznikající socialistická společnost se svým důrazem na lidovost a revolučnost, která hledala v české minulosti vzorové české umělce. Scénář filmu, na kterém se mimo jiné podílel i historik umění Miroslav Míčko, se snažil poukázat na Alšovu bouřliváckou povahu, ohnivě vlastenecký a neklidný temperament.¹⁵⁷ O očištění osobnosti Mikoláše Alše od paradigmatu minulého režimu se snažila Správa Pražského hradu ve spolupráci s Národní galerií, která uspořádala velkou reprezentativní výstavu – Mikoláš Aleš 1852-2007.¹⁵⁸ Vydaný katalog ke zmíněné pražské výstavě lze považovat za jedinou retrospektivní porevoluční publikaci o umělecké tvorbě Mikoláše Alše.

Vodňanský kostel je velice opomíjenou stavbou. Po zhodnocení výzdoby v kostele Narození Panny Marie můžeme zcela jistě nazvat Mikoláše Alše za předchůdce secesního umění. S výzdobou podobného vzhledu se můžeme setkat v bazilice sv. Petra a Pavla v Praze na Vyšehradě [obr. 60]. Původním architektem novogotické přestavby byl Josef Mocker, který však v polovině stavby zemřel. Dílo dokončil František Mikš. Vnitřní secesní výzdoba této baziliky byla vytvořena malířem Františkem Urbanem¹⁵⁹ a jeho ženou Marií Urbanovou-Zahradnickou¹⁶⁰ v letech 1900–1903. Bazilika sv. Petra a Pavla v Praze a kostel Narození Panny Marie ve Vodňanech mají několik společných vlastností. Když vstoupíte do jejich interiéru, tak první věcí, která vás zcela jistě překvapí, jsou nástěnné malby od podlahy až ke stropu. Výzdoba se nachází na téměř na každé části interiéru. Na rozdíl od jiných

¹⁵⁵ Osobnost Mikoláše Alše, http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=81, vyhledáno 7. 4. 2022.

¹⁵⁶ Ondřej Chrobák (ed.), *Mikoláš Aleš 1852-2007*, Národní galerie v Praze 2007.

¹⁵⁷ Hoffmann (pozn. 109), s. 73.

¹⁵⁸ Výstava Mikoláš Aleš 1852-2007, <https://vltava.rozhlas.cz/mikolas-ales-1852-2007-5076684>, vyhledáno 7. 4. 2022.

¹⁵⁹ **František Urban** (1868-1919) byl malíř náboženských, alegorických a symbolistních obrazů. V roce 1912 se stal dopisujícím členem ČAVU.

¹⁶⁰ **Marie Urbanová-Zahradnická** (1868-1945) byla česká pedagožka, malířka a ilustrátorka.

novogotických staveb tehdejší doby, nejsou tyto stavby jen čistě novogotické. Kostel Narození Panny Marie je místem, ve kterém se nachází typická alšovská linie, která evokuje secesní cítění, které proudí bazilikou sv. Petra a Pavla. Secese odmítala akademické a historické umění a místo toho přijala přírodní formy, asymetrii a moderní materiály. Mikoláš Aleš při výzdobě vodňanského kostela zcela jistě předběhl dobu. V interiéru vodňanského kostela jsou rozkvetlé vzory. Stěny obsahují zelené a hluboké hnědé odstíny, které připomínají přírodu. Stejným způsobem jako secesní výzdoba v bazilice sv. Petra a Pavla o několik let později.¹⁶¹

Cílem mé bakalářské práce bylo především vyzdvižení kulturní hodnoty kostela Narození Panny Marie, jenž se svou podobou dozajista řadí k jednomu z nejskvostnějších jihočeských kostelů. Jedná se o nejrozsáhlejší a nejkrásnější výzdobu Mikoláše Alše v sakrálním prostředí.

¹⁶¹ Discover an Art Nouveau Hidden Gem in Prague; Basilica of St Peter and St Paul, dostupné on-line: <https://www.google.com/amp/s/thecreativeadventurer.com/discover-saint-peter-and-paul-basilica-pragues-hidden-gem/amp/>, vyhledáno 9. 4. 2022.

9. Seznam použité literatury a zdrojů

Monografie

1. ALOFSI Anthony, *When Buildings Speak: Architecture as Language in the Habsburg Empire and Its Aftermath 1867-1933*, Chicago 2006.
2. BERKA Rudolf, *BEJVÁVALO... Po zašlých časech Vodňan*, Vodňany 2021.
3. BERKA Rudolf, *Vodňany – literární, výtvarné, hudební*, Vodňany 2008.
4. BLAŽÍČEK Oldřich – KROPÁČEK Jiří, *Slovník pojmů z dějin umění*, Praha 1991.
5. BORNGÄSSER Barbara – KLEIN Bruno (ed.), *Global Gothic: Gothic Church Buildings in the 20th and 21st Centuries*, Leuven 2022.
6. BURAN Dušan (ed.), *Reštaurátor Franz Storno starší*, Bratislava 2008.
7. DVOŘÁK Max, *Katechismus památkové péče*, Praha 2004.
8. EGERMAIER Jiří, *Zapomenutý malíř Josef Bosáček a jeho galerie pod širým nebem*, Písek 2004.
9. EISENREICH František Václav – SVOBODA Emanuel, *Mikoláš Aleš – Plzeňská sgrafita*, Plzeň 1932.
10. FENCL Florian, *Almanach: Královské město Vodňany a okolí*, Vodňany 1914.
11. FENCL Florian, *Chrám Narození Panny Marie ve Vodňanech*, Vodňany 1935.
12. FICOCELLIOVÁ Elizabeth, *Lurdy – Pramen milosti*, Ohio 2008.
13. FORBELSKÝ Jiří, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století: osudy generála Baltasara Marradase*, Praha 2006.
14. GAŽI Martin – OURODA Vlastislav (ed.), *Památky jižních Čech - I. díl.*, České Budějovice 2008.
15. HALL James, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 1991.
16. HANUS Václav, *Nový hřbitov se špitálem ve Vodňanech*, České Budějovice 1864.
17. HERITES František, *Vodňanské vzpomínky*, Praha 1941.
18. HEYDUK Adolf, *Vzpomínky literární*, Praha 1911.
19. HLAVÁČEK Ivan – KAŠPAR Jaroslav – NOVÝ Rostislav, *Vademecum pomocných věd historických III.*, Jinočany 2002.
20. HLAVÁČEK Luboš, *Mikoláš Aleš*, Praha 1974.
21. HOFFMANN Bohuslav, *Český umělec Mikoláš Aleš*, Mirovice 2013.
22. HOLEŠOVSKÝ František – LACINA Bohdan, *Mikoláš Aleš – knížka o jeho životě a díle*, Praha 1952.
23. CHROBÁK Ondřej (ed.), *Mikoláš Aleš 1852-2007*, Národní galerie v Praze 2007.
24. KLECANDA Jan, *Devatenácté století slovem i obrazem*, Praha 1904.
25. LOUŽENSKÝ Jiří, *Vodňany a Vodňansko – Sborník historických prací k dějinám města Vodňan vydaný u příležitosti oslav roku Vodňan 1996-1997*, Vodňany 1997.
26. LOUŽENSKÝ Jiří, *Děkaný chrám Narození Panny Marie ve Vodňanech*, Vodňany 1996.
27. LÁTAL Hynek – LEXOVÁ Petra – VANĚK Martin, *Meziprůzkumy – sbírka Alšovy jihočeské galerie 1300-2016*, Hluboká nad Vltavou 2016.
28. MAREŠ František – SEDLÁČEK Jan, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Třeboňském*, Praha 1900.
29. MOSTECKÝ Václav, *Církev a škola v první polovici XIX. století*, Vodňany 1935.
30. MOSTECKÝ Václav, *Dějiny bývalého královského města Vodňan – I. díl*, Praha 1940.
31. MÁCHAL Josef, *Slovanské literatury*, Praha 1922-1929.

32. MÍČKO Miroslav – SVOBODA Emanuel, *Mikoláš Aleš – nástěnné malby*, Praha 1956.
33. ODBOR KLUBU ČESKOSLOVENSKÝCH TURISTŮ, *Průvodce po městě Vodňanech a okolí*, Vodňany 1926.
34. PALIVEC Viktor, *Heraldická symbolika*, Praha 1978.
35. PETRASOVÁ Taťána (ed.), *Josef Mocker 1835–1899 stavitel katedrály*, Praha 1999.
36. POCHE Emanuel (ed.), *Umělecké památky Čech 1*, Praha 1977.
37. POCHE Emanuel (ed.), *Umělecké památky Čech 3*, Praha 1980.
38. POCHE Emanuel (ed.), *Umělecké památky Čech 4*, Praha 1982.
39. RULÍŠEK Hynek, *POSTAVY, ATRIBUTY, SYMBOLY – Slovník křesťanské ikonografie*, Hluboká nad Vltavou 2006.
40. SOUKUP Josef, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století – okres Písecký*, Praha 1910.
41. ŠTĚPÁNEK Pavel, *Kapitoly z dějin česko-španělských kulturních styků a vztahů*, Praha 2018.
42. STECKEROVÁ Andrea a VÁCHA Štěpán (ed.), *Vznešenost & zbožnost – Barokní umění na Plzeňsku a západních Čechách*, Plzeň 2015.
43. VELKOVÁ Jitka – STUHLÁ Pavla, *Vodňanské duchovní památky*, Městské muzeum a galerie Vodňany ve spolupráci s Římskokatolickou farností, Vodňany 2008.
44. VLNAS Vít, *Jan Nepomucký: Česká legenda*, Praha 2013.
45. VLČEK Pavel (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004.
46. VOBORNÍK Jan, *Julius Zeyer*, Praha 1907.

Nepublikováno

1. CHLUPÁČ Miroslav – KOLÁŘ Jan, *Restaurování sgrafita na objektu kapličky na návsi v obci Pražák u Vodňan*, Praha 1989.
2. KULDA Josef, *Soubor plastik z kostela Narození Panny Marie ve Vodňanech – Zpráva o asanaci a petrifikaci s fotodokumentací*, Praha 2001.
3. LAVIČKA Roman, *Jihočeská sakrální architektura pozdní gotiky 1450–1550 na rožmberském panství*, Praha, 2014. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny umění Obecná teorie a dějiny umění a kultury.
4. MĚSTSKÉ MUZEUM A GALERIE VE VODŇANECH, *Restaurátorská zpráva – Korouhev cechu krejčích*, Vodňany 2013.
5. ZVÍŘECÍ Petra, *Zobrazení vegetace v římském a raně křesťanském umění a její symbolický význam*, Praha, 2011, diplomová práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze Ústav pro klasickou archeologii.

Články a periodika

1. DIVIŠ Vladimír, Mikoláš Aleš a jeho rodný kraj, in: *Časopis krajského výboru v Českých Budějovicích*, č. 9, České Budějovice 1952.
2. DVOŘÁKOVÁ Klára, Mikoláše Aleše Vodňanští nepustili, dokud nedokončil část výzdoby, in: *Protivínské listy*, č. 9, Protivín 2003.

3. JIREČEK Jan, Smlouva o vystavění kostela ve Vodňanech (rok 1415), in: *Památky archeologické a místopisné*, č. 8, Praha 1881.
4. KOEPL Karel, Smlouva o stavbě chrámu ve Vodňanech z roku 1584, in: *Sborník historický*, Ročník IV., Praha 1886.
5. KRONBAUER R. J., Z Českého života, výlet Máje do Vodňan, in: *Máj*, roč. 9, č. 42, Praha 1911.
6. VELKOVÁ Jitka, *Zpravodaj města Vodňany*, Vodňany leden 2019.
7. LESKOVJAN Martin, Chrám „české duše“, in: *Vodňany žijou: měsíčník stejnojmenného občanského sdružení*, Vodňany září 2010.
8. ROEDL Bohumil, Sto let od úmrtí Josefa Mockera, in: *Svobodný hlas*, Louny 1999.
9. Č. J., Z vodňanských pokladů, in: *Zlatá stezka – Krajem Husovým a Chelčického*, roč. 2, č. 4, Vodňany 1928.
10. ŠMRHA Karel, Vincenc Vogarel a jeho dílo, in: *Jihočeský sborník historický*, roč. 25, České Budějovice 1956.

Archivní prameny

Archivní prameny jsou součástí sbírek Městského muzea a galerie ve Vodňanech.

Bez povolení této instituce není další reprodukování dovoleno, č. složky 3483 (nepublikováno).

1. Dopis Marie Heritesové s prosbou na Mikoláše Alše z 18. prosince 1892.
2. František Herites v dopisu Mikoláši Alši dne 14. března 1911 z Prahy.
3. Plány Josefa Mockera a Rudolfa Štecha pro přestavbu děkanského kostela Narození Panny Marie ve Vodňanech.
4. Miloš Veselý, kresby Mikoláše Alše ve vodňanském muzeu.

Internetové zdroje

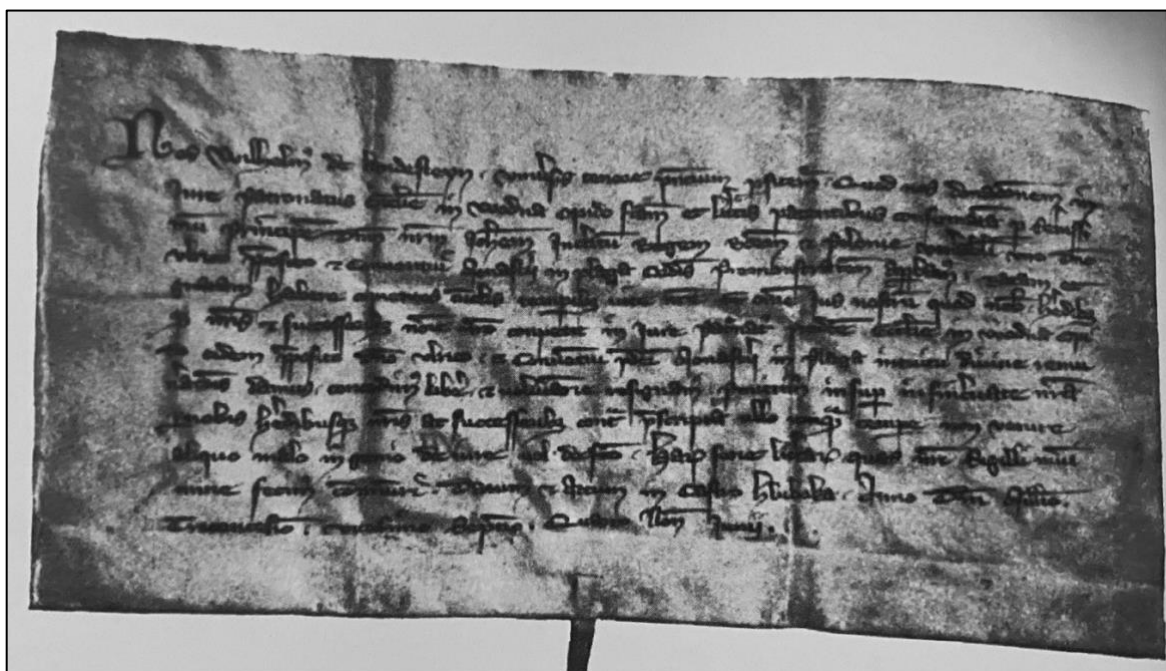
1. JIHOČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH KOHOUTÍ KRÍŽ / 'S HOHNAKREIZ Šumavské ozvěny / Des Waldes Widerhall.
<https://www.kohoutikriz.org>
2. Gothic and neo-gothic in the architecture of modern European cities.
<https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/698/3/033038/pdf>
3. Vodňany, kostel Narození P. Marie. Evidenční list kulturní památky – původní.
<https://pamatkovykatalog.cz/kostel-narozeni-p-marie-19596901>
4. Mladošovice, kostel sv. Bartoloměje. Evidenční list kulturní památky – původní.
<https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-bartolomeje-696518>
5. Osobnost Mikoláše Alše.
http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=81
6. Výstava Mikoláš Aleš 1852-2007.
https://vltava.rozhlas.cz/mikolas-ales-1852-2007-5076684?fbclid=IwAR3cmqh_PANoc2qmn1vZhkep8Zp8E2CE_idjiljyVFG_JNxoVGXijs_aF84
7. Discover an Art Nouveau Hidden Gem in Prague; Basilica of St Peter and St Paul.
<https://www.google.com/amp/s/thecreativeadventurer.com/discover-saint-peter-and-paul-basilica-pragues-hidden-gem/amp/>

10. Seznam obrazových příloh

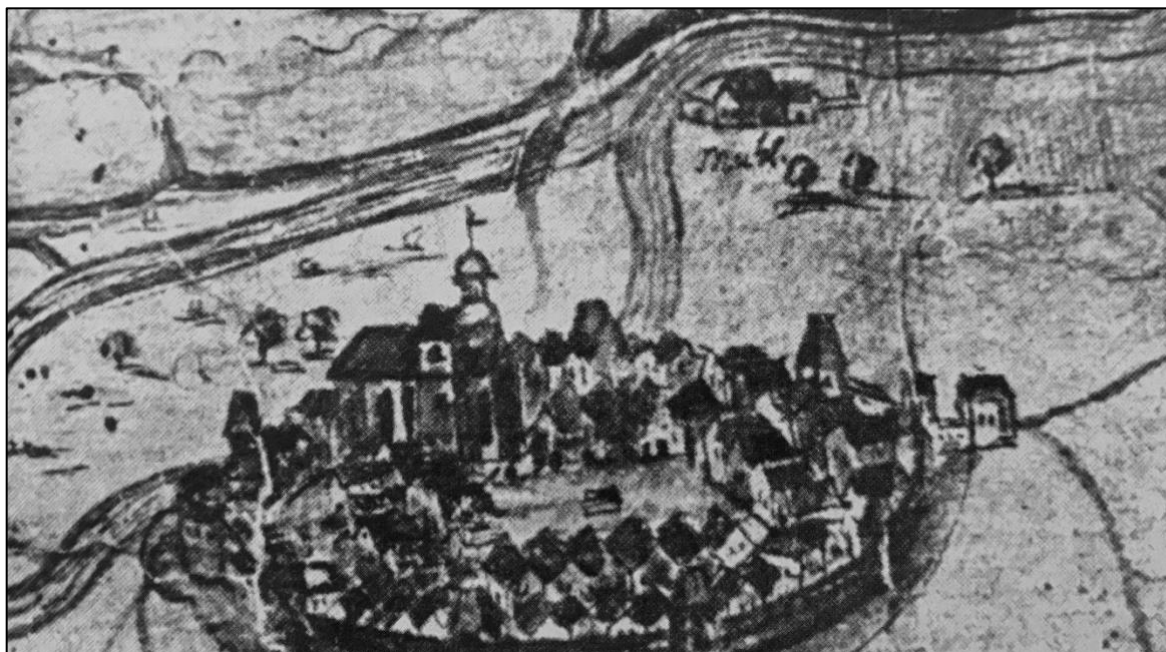
1. Zástavní listina Viléma z Landštejna z 2. června 1327 – první písemná zmínka o vodňanském kostele.
[zdroj: MOSTECKÝ Václav, *Dějiny bývalého královského města Vodňan – I. díl*, Praha 1940.]
2. Vodňany na mapě schwarzenberských panství z roku 1710 – první vyobrazení Vodňan s kostelem.
[zdroj: LOUŽENSKÝ Jiří, *Děkanský chrám Narození Panny Marie ve Vodňanech*, Vodňany 1996.]
3. Vodňanské náměstí z dobové rytiny kolem roku 1833.
[zdroj: LOUŽENSKÝ Jiří, *Děkanský chrám Narození Panny Marie ve Vodňanech*, Vodňany 1996.]
4. Půdorys kostela s popisem stáří částí stavby.
[zdroj: LOUŽENSKÝ Jiří, *Děkanský chrám Narození Panny Marie ve Vodňanech*, Vodňany 1996.]
5. Kostel před regotizací (před rokem 1895), pohled z náměstí, namaloval malíř jménem Vebr.
[zdroj: BERKA Rudolf, *BEJVÁVALO... Po zašlých časech Vodňan*, Vodňany 2021.]
6. Kostel před regotizací (před rokem 1895), pohled z náměstí, fotografie.
[zdroj: BERKA Rudolf, *BEJVÁVALO... Po zašlých časech Vodňan*, Vodňany 2021.]
7. Interiér kostela před regotizací (před rokem 1895), pohled na hlavní loď z presbytáře, fotografie.
[zdroj: LOUŽENSKÝ Jiří, *Děkanský chrám Narození Panny Marie ve Vodňanech*, Vodňany 1996.]
8. Interiér kostela před regotizací (před rokem 1895), pohled na presbytář z hlavní lodi, fotografie.
[zdroj: LOUŽENSKÝ Jiří, *Děkanský chrám Narození Panny Marie ve Vodňanech*, Vodňany 1996.]
9. Kostel před novogotickou přestavbou v roce 1865 s provizorní střechou na věži – západní průčelí.
[zdroj: BERKA Rudolf, *BEJVÁVALO... Po zašlých časech Vodňan*, Vodňany 2021.]
10. Kostel během novogotické přestavby – západní průčelí.
[zdroj: BERKA Rudolf, *BEJVÁVALO... Po zašlých časech Vodňan*, Vodňany 2021.]
11. Kostel během novogotické přestavby – východní průčelí.
[zdroj: BERKA Rudolf, *BEJVÁVALO... Po zašlých časech Vodňan*, Vodňany 2021.]
12. Kostel během novogotické přestavby – severní průčelí.
[zdroj: BERKA Rudolf, *BEJVÁVALO... Po zašlých časech Vodňan*, Vodňany 2021.]
13. Vodňanský trojlístek – František Herites, Julius Zeyer a Otakar Mokrý.
[zdroj: LOUŽENSKÝ Jiří, *Děkanský chrám Narození Panny Marie ve Vodňanech*, Vodňany 1996.]
14. Společná fotografie Rudolfa Štecha a Mikoláše Alše.
[zdroj: LOUŽENSKÝ Jiří, *Děkanský chrám Narození Panny Marie ve Vodňanech*, Vodňany 1996.]
15. Plán novogotické přestavby jižního průčelí Rudolfa Štecha a Josefa Mockera.
[zdroj: Městské muzeum a galerie ve Vodňanech]
16. Plán novogotické přestavby západního průčelí Rudolfa Štecha a Josefa Mockera.
[zdroj: Městské muzeum a galerie ve Vodňanech]
17. Plán novogotické přestavby severního průčelí Rudolfa Štecha a Josefa Mockera.
[zdroj: Městské muzeum a galerie ve Vodňanech]
18. Plán novogotické přestavby východního průčelí Rudolfa Štecha.
[zdroj: Městské muzeum a galerie ve Vodňanech]
19. Děkanský kostel Narození Panny Marie – západní průčelí. [zdroj: Kateřina Moserová]
20. Děkanský kostel Narození Panny Marie – jižní strana. [zdroj: Kateřina Moserová]
21. Děkanský kostel Narození Panny Marie – jižní strana. [zdroj: Kateřina Moserová]
22. Děkanský kostel Narození Panny Marie – východní strana. [zdroj: Kateřina Moserová]
23. Děkanský kostel Narození Panny Marie – severní strana. [zdroj: Kateřina Moserová]
24. Děkanský kostel Narození Panny Marie – severní strana. [zdroj: Kateřina Moserová]
25. Pohled do presbytáře na hlavní oltář. [zdroj: Kateřina Moserová]

26. Pohled na hlavní loď od západu, triumfální oblouk a presbytář. [zdroj: Kateřina Moserová]
27. Pohled na hlavní loď od východu, dolní a horní zpěvácká kruchta. [zdroj: Kateřina Moserová]
28. Hlavní oltář a za ním tři zdobená okna. [zdroj: Kateřina Moserová]
29. Návrh vitraje v presbytáři a realizace.
[zdroj: LOUŽENSKÝ Jiří, *Děkanský chrám Narození Panny Marie ve Vodňanech*, Vodňany 1996.]
30. Návrh vitraje v presbytáři a realizace.
[zdroj: LOUŽENSKÝ Jiří, *Děkanský chrám Narození Panny Marie ve Vodňanech*, Vodňany 1996.]
31. Pohled na klenbu presbytáře. [zdroj: Kateřina Moserová]
32. Vedlejší oltář sv. Jana Nepomuckého v presbytáři. [zdroj: Kateřina Moserová]
33. Vedlejší oltář sv. Kříže v presbytáři. [zdroj: Kateřina Moserová]
34. Pohled na klenbu v presbytáři. [zdroj: Kateřina Moserová]
35. Zdobené stěny presbytáře. [zdroj: Kateřina Moserová]
36. Dolní a horní zpěvácká kruchta a boční severní loď. [zdroj: Kateřina Moserová]
37. Severní boční loď a konzoly s podobou lidských tváří. [zdroj: Kateřina Moserová]
38. Severní boční loď. [zdroj: Kateřina Moserová]
39. Pohled na varhany a méně zdobené vitraje v jižní stěně. [zdroj: Kateřina Moserová]
40. Pohled do severní boční lodi. [zdroj: Kateřina Moserová]
41. Vitraje v hlavní lodi kostela. [zdroj: Kateřina Moserová]
42. Vedlejší oltář Božího hrobu v severní boční lodi. [zdroj: Kateřina Moserová]
43. Vedlejší oltář Panny Marie Lurdské v severní boční lodi. [zdroj: Kateřina Moserová]
44. Městské muzeum a galerie ve Vodňanech – sál Mikoláše Aleše. [zdroj: Kateřina Moserová]
45. Městské muzeum a galerie ve Vodňanech – sál Mikoláše Aleše s vystavenými kartony výzdoby a souborem pozdně barokních soch. [zdroj: Kateřina Moserová]
46. Městské muzeum a galerie ve Vodňanech – soubor pozdně barokních soch. [zdroj: Kateřina Moserová]
47. Mikoláš Aleš – Panna Marie královna – návrh a realizace. [zdroj: Kateřina Moserová]
48. Mikoláš Aleš – sv. Máří Magdaléna a Kristus *slitovník*. [zdroj: Kateřina Moserová]
49. Mikoláš Aleš realizace výzdoby – sv. Máří Magdaléna (na levé straně) a Kristus *slitovník* (na levé straně).
[zdroj: Kateřina Moserová]
50. Městské muzeum a galerie ve Vodňanech – uspořádané kartony pro sgrafitovou výzdobu západního štítu kostela. [zdroj: Kateřina Moserová]
51. Děkanský kostel Narození Panny Marie ve Vodňanech – sgrafitová výzdoba západního štítu (realizace). Horní řada: sv. Metoděj a sv. Cyril; dolní řada: sv. Prokop, sv. Václav, sv. Ludmila, sv. Vojtěch. [zdroj: Kateřina Moserová]
52. Mikoláš Aleš ukázka návrhu výzdoby ve stálé expozici – sv. Václav. [zdroj: Kateřina Moserová]
53. Mikoláš Aleš ukázka návrhu výzdoby ve stálé expozici – sv. Ludmila. [zdroj: Kateřina Moserová]
54. Mikoláš Aleš – návrh výzdoby klenebního pole. [zdroj: Kateřina Moserová]
55. Mikoláš Aleš – návrh výzdoby klenebního pole. [zdroj: Kateřina Moserová]
56. Mikoláš Aleš – návrh výzdoby klenebního pole. [zdroj: Kateřina Moserová]
57. Městské muzeum a galerie ve Vodňanech – obraz Panny z Montserratu. [zdroj: Kateřina Moserová]
58. Výklenková kaple Nejsvětější Trojice v obci Pražák u Vodňan. [zdroj: Národní památkový ústav]
59. Stav kaple Nejsvětější Trojice v obci Pražák u Vodňan před rokem 1989.
[zdroj: Miroslav Chlupáč a Jan Kolář, *Restaurování sgrafita na objektu kapličky na návsi v obci Pražák u Vodňan*, Praha 1989.]
60. Secesní výzdoba baziliky sv. Petra a Pavla v Praze.
[zdroj: <https://www.google.com/amp/s/thecreativeadventurer.com/discover-saint-peter-and-paul-basilica-pragues-hidden-gem/amp/>]

11. Obrazová příloha

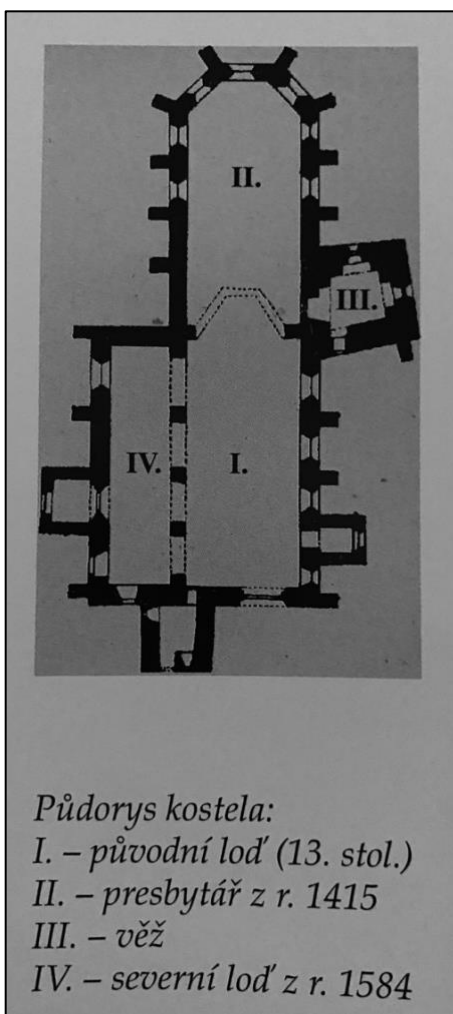
1. Zástavní listina Viléma z Landštejna z 2. června 1327 – první písemná zmínka o vodňanském kostele.

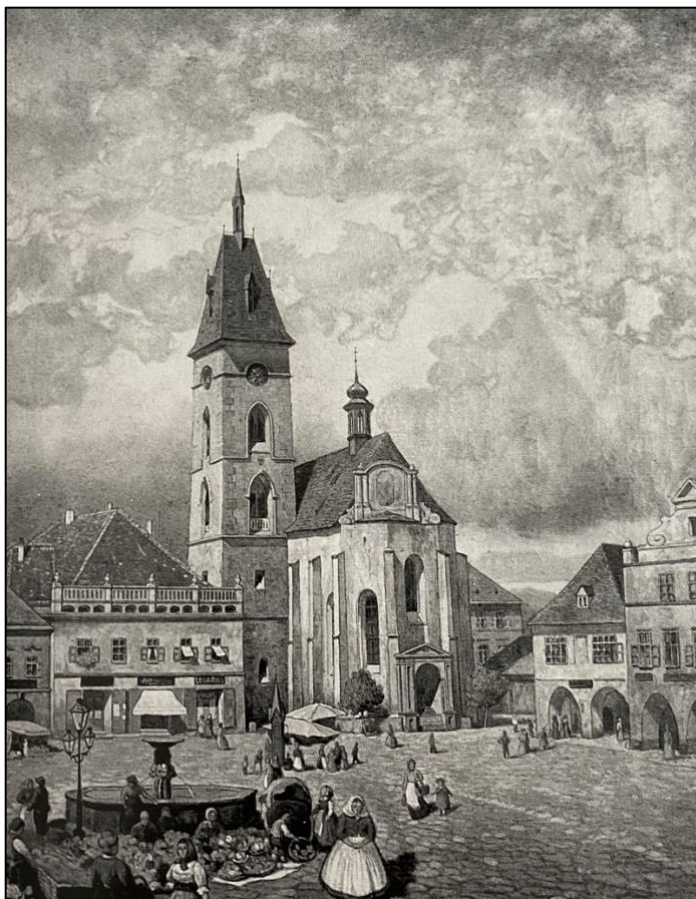
2. Vodňany na mapě schwarzenberských panství z roku 1710 – první vyobrazení Vodňan s kostelem.

3. Vodňanské náměstí z dobové rytiny kolem roku 1833.

4. Půdorys kostela s popisem stáří částí stavby.

5. Kostel před regotizací (před rokem 1895), pohled z náměstí, namaloval malíř jménem Vebr.

6. Kostel před regotizací (před rokem 1895), pohled z náměstí, fotografie.

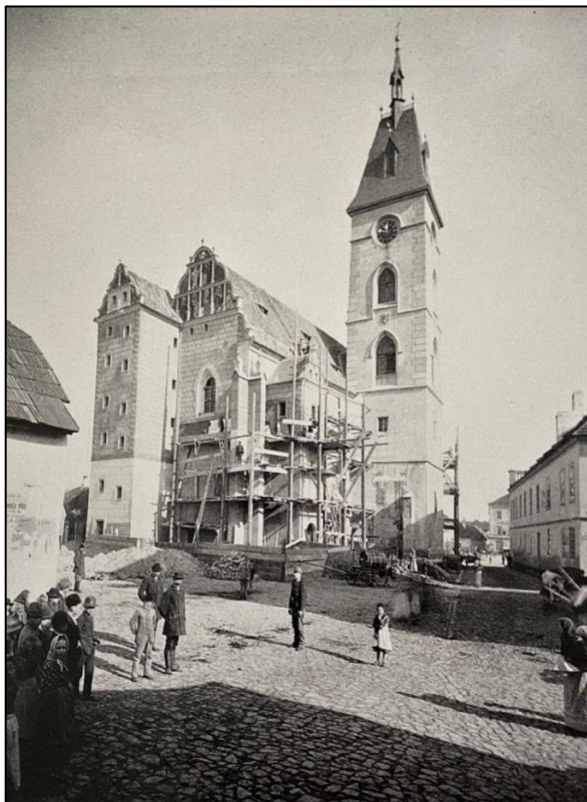
7. Interiér kostela před regotizací (před rokem 1895), pohled na hlavní loď z presbytáře, fotografie.

8. Interiér kostela před regotizací (před rokem 1895), pohled na presbytář z hlavní lodi, fotografie.

9. Kostel před novogotickou přestavbou v roce 1865 s provizorní střechou na věži – západní průčelí.

10. Kostel během novogotické přestavby – západní průčelí.

11. Kostel během novogotické přestavby – východní průčelí.

12. Kostel během novogotické přestavby – severní průčelí.

13. Vodňanský trojlístek – František Herites, Julius Zeyer a Otakar Mokřý.

14. Společná fotografie Rudolfa Štecha a Mikoláše Alše.

15. Plán novogotické přestavby jižního průčelí Rudolfa Štecha a Josefa Mockera.

16. Plán novogotické přestavby západního průčelí Rudolfa Štecha a Josefa Mockera.

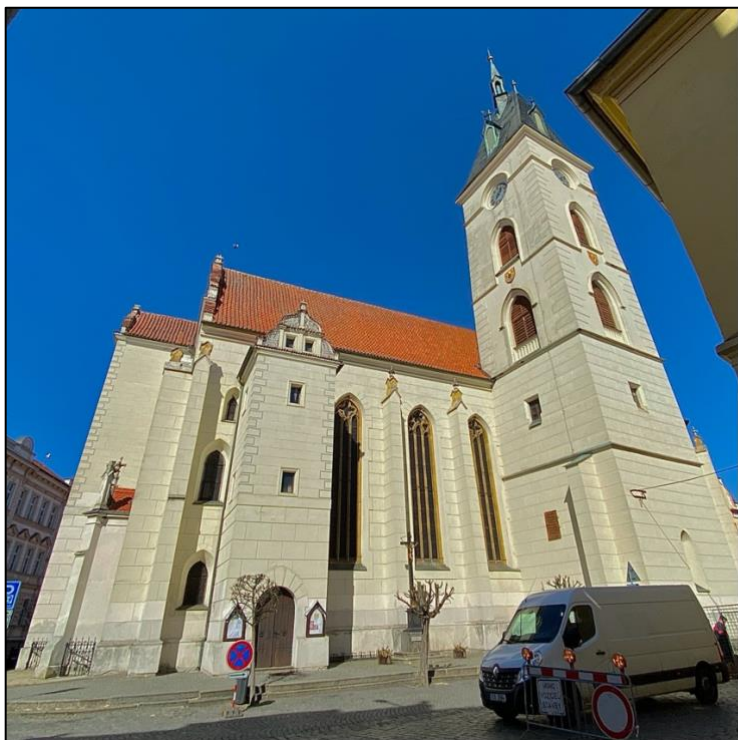
17. Plán novogotické přestavby severního průčelí Rudolfa Štecha a Josefa Mockera.

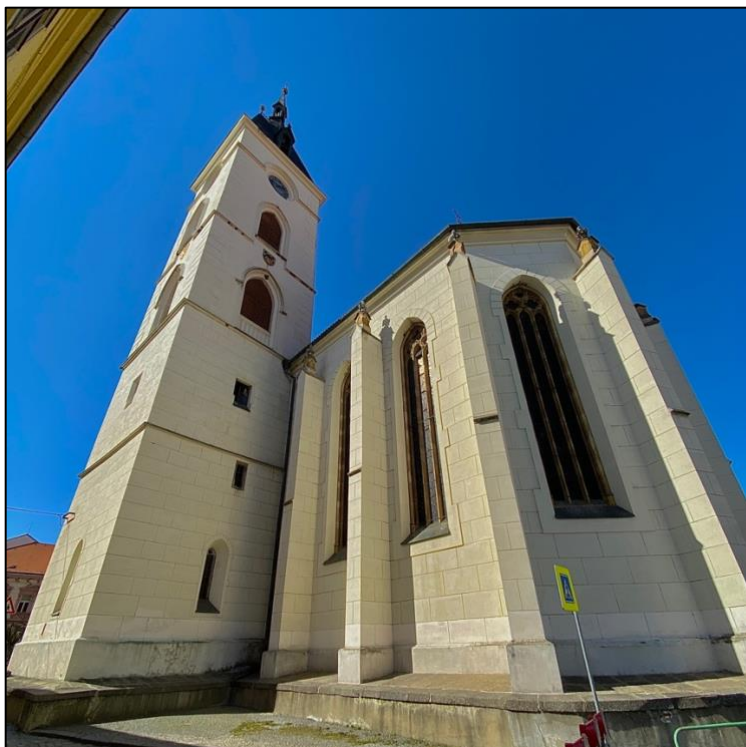
18. Plán novogotické přestavby východního průčelí Rudolfa Štecha.

19. Děkanský kostel Narození Panny Marie – západní průčelí.

20. Děkanský kostel Narození Panny Marie – jižní strana.

21. Děkanský kostel Narození Panny Marie – jižní strana.

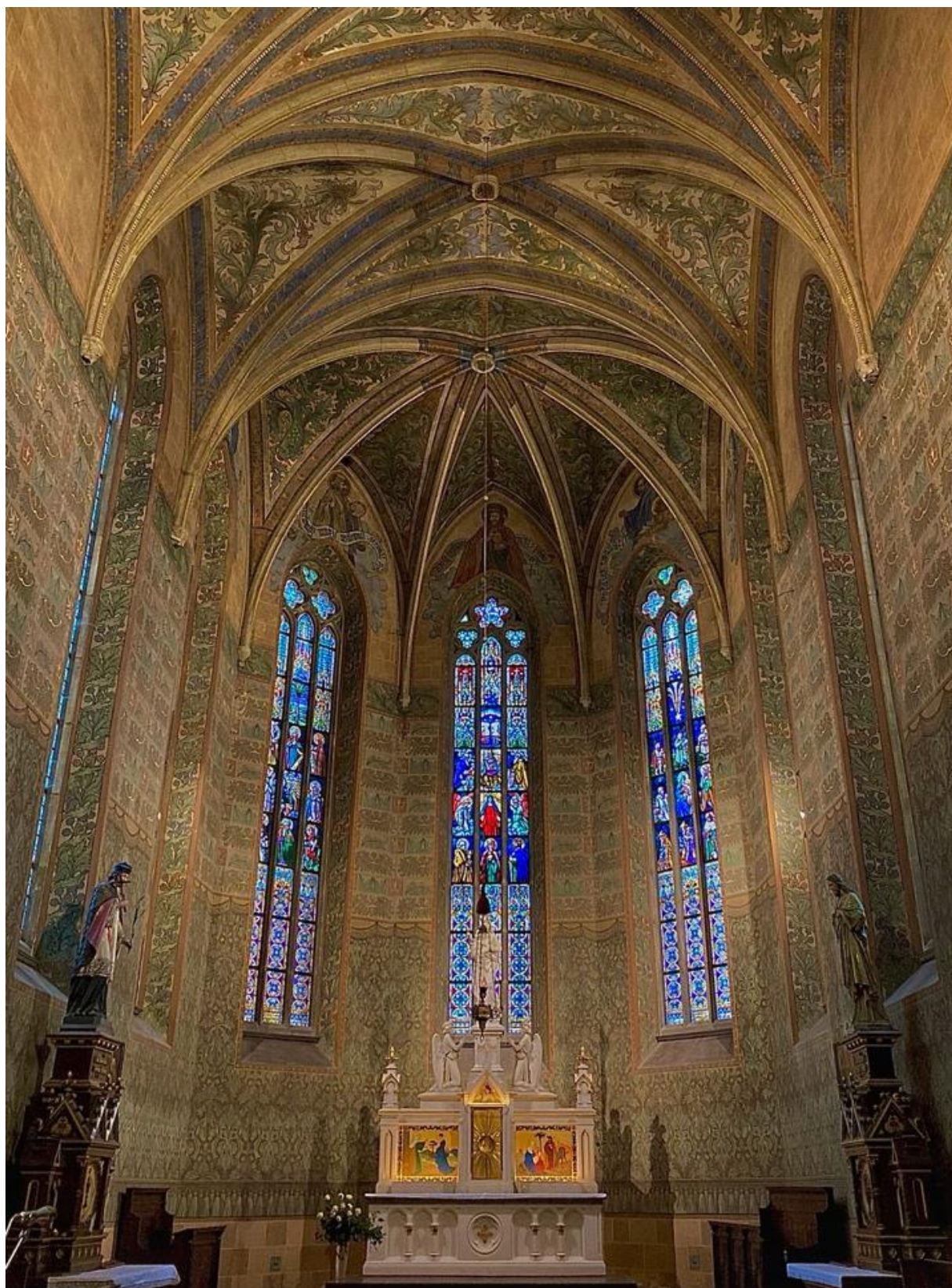
22. Děkanský kostel Narození Panny Marie – východní strana.

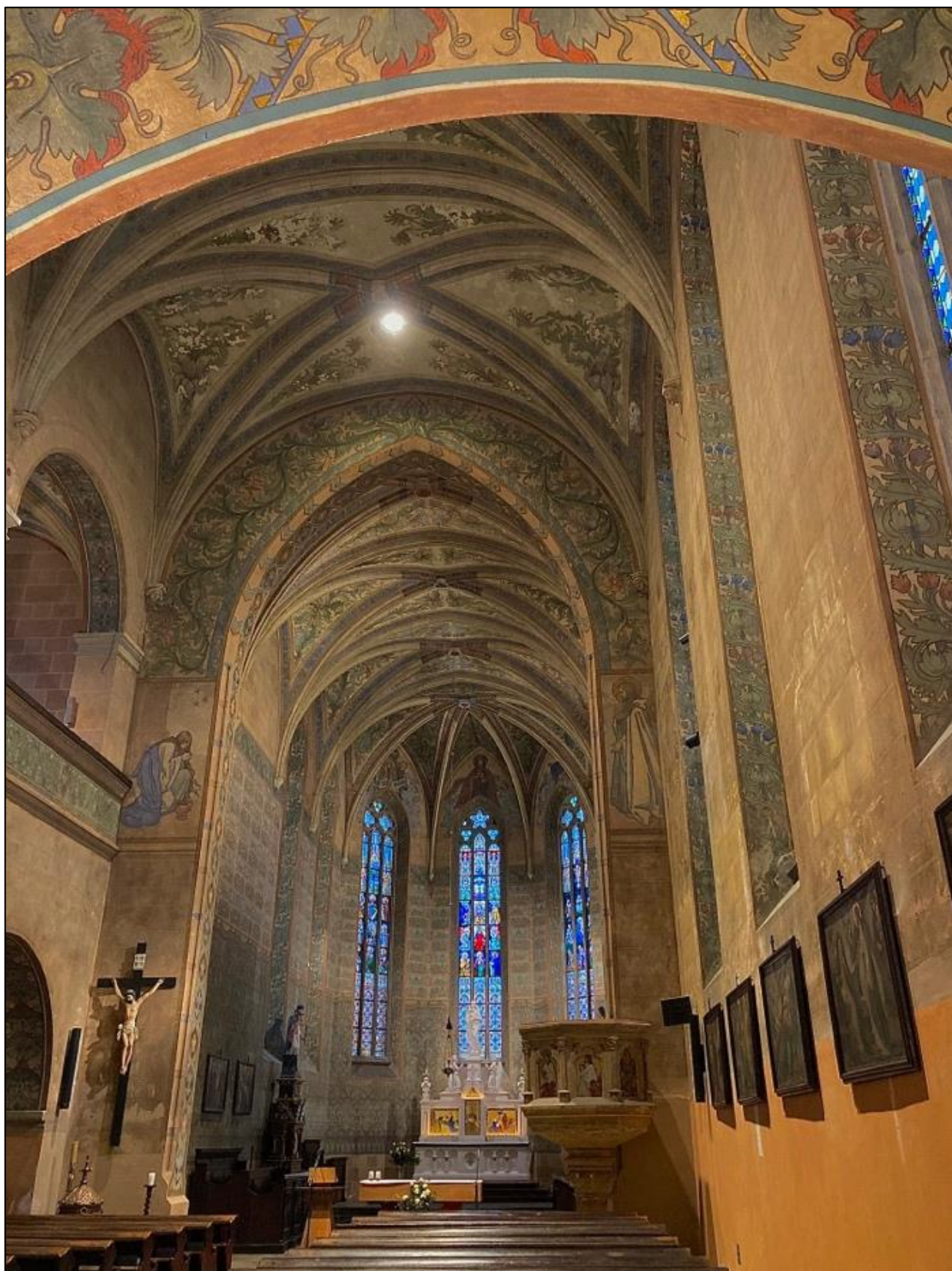
23. Děkanský kostel Narození Panny Marie – severní strana.

24. Děkanský kostel Narození Panny Marie – severní strana.

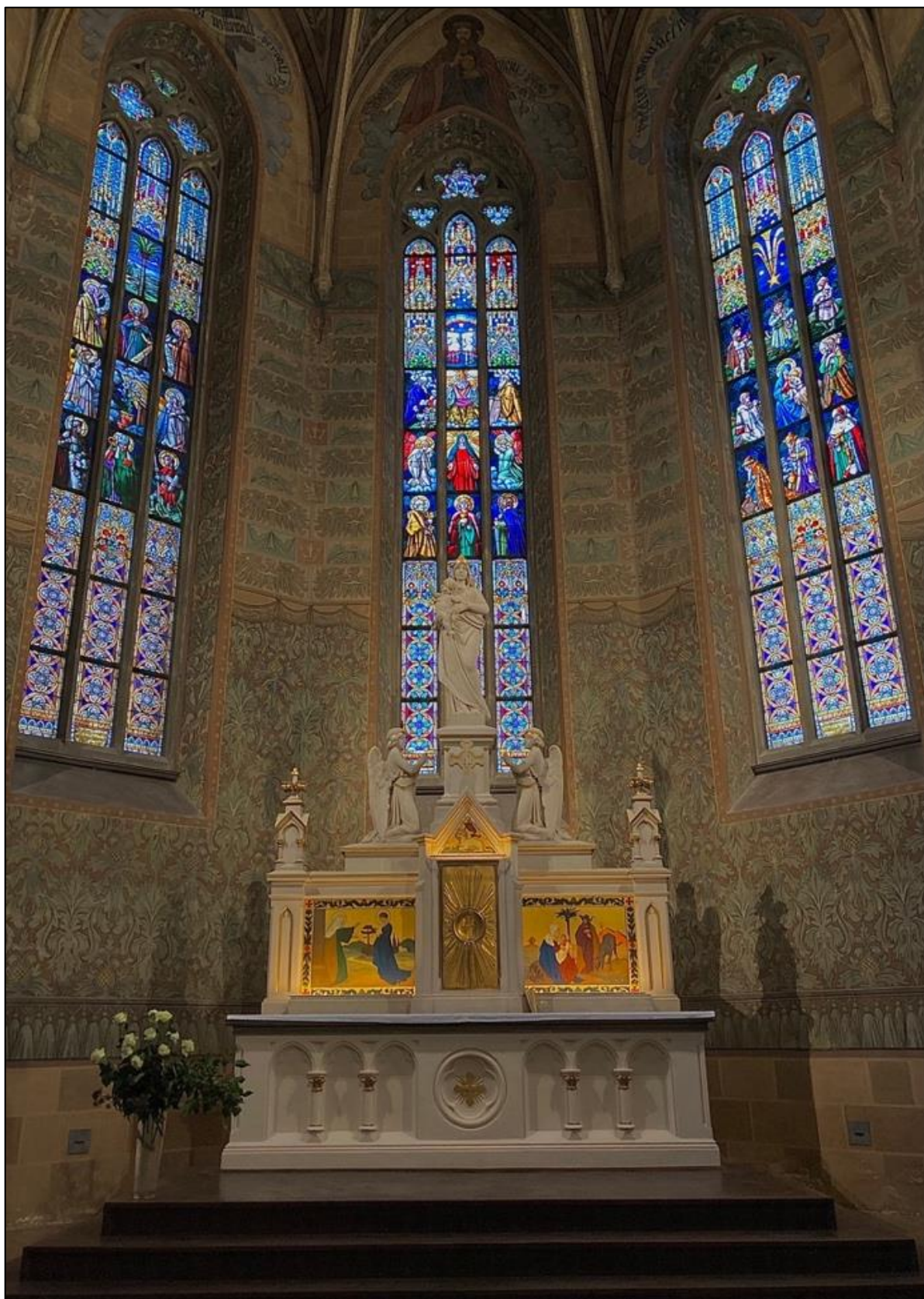
25. Pohled do presbytáře na hlavní oltář.

26. Pohled na hlavní loď od západu, triumfální oblouk a presbytář.

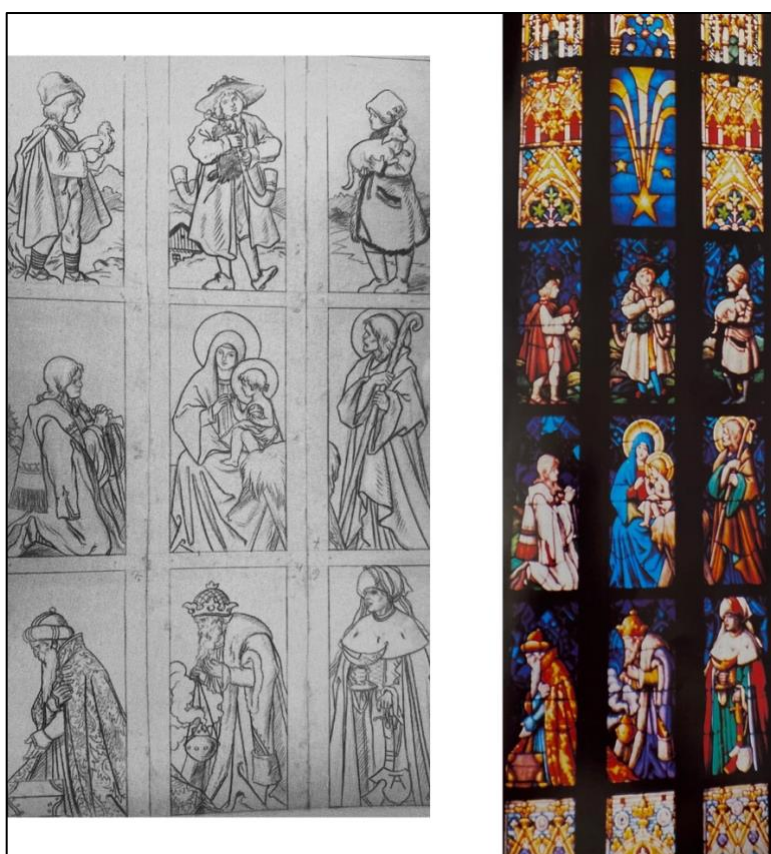
27. Pohled na hlavní loď od východu, dolní a horní zpěvácká kruchta.

28. Hlavní oltář a za ním tři zdobená okna.

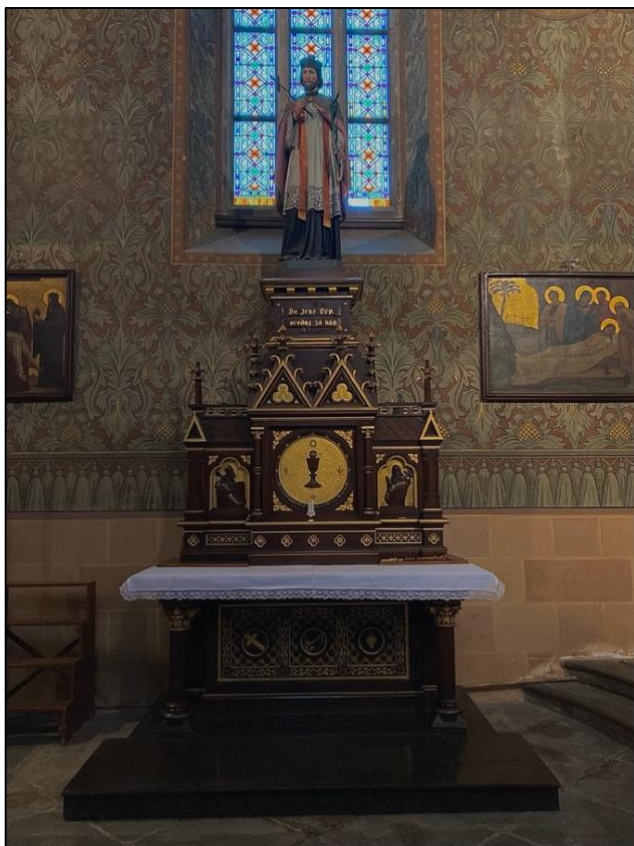
29. Návrh vitraje v presbytáři a realizace.

30. Návrh vitraje v presbytáři a realizace.

31. Pohled na klenbu presbytáře.

32. Vedlejší oltář sv. Jana Nepomuckého v presbytáři.

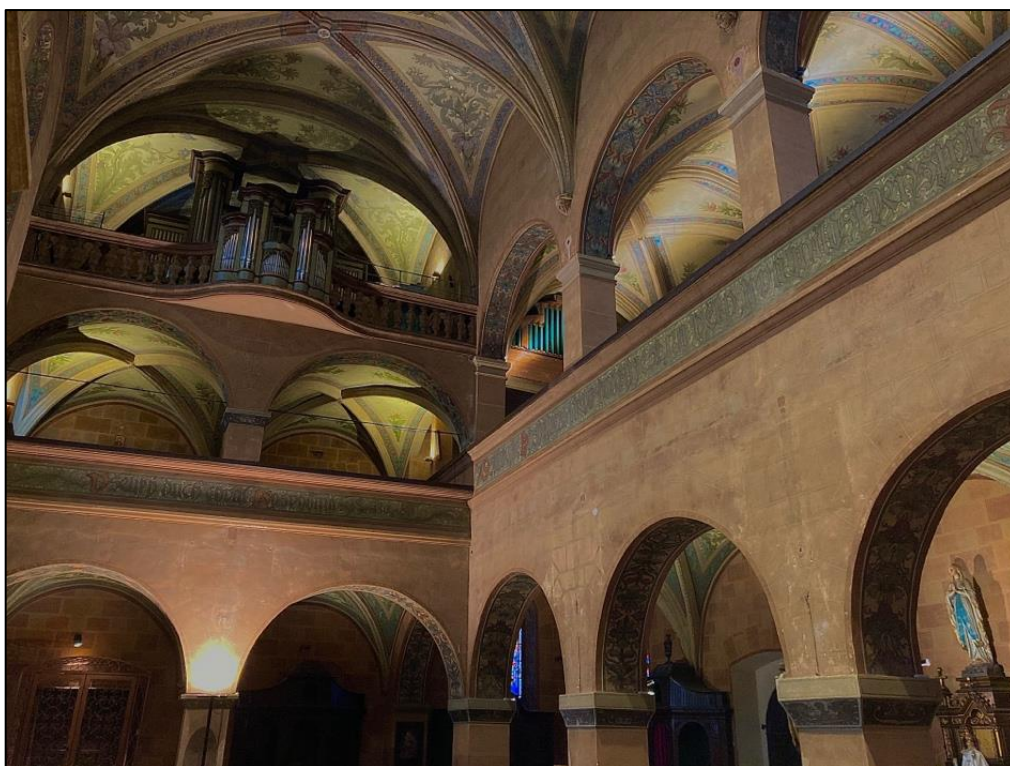
33. Vedlejší oltář sv. Kříže v presbytáři.

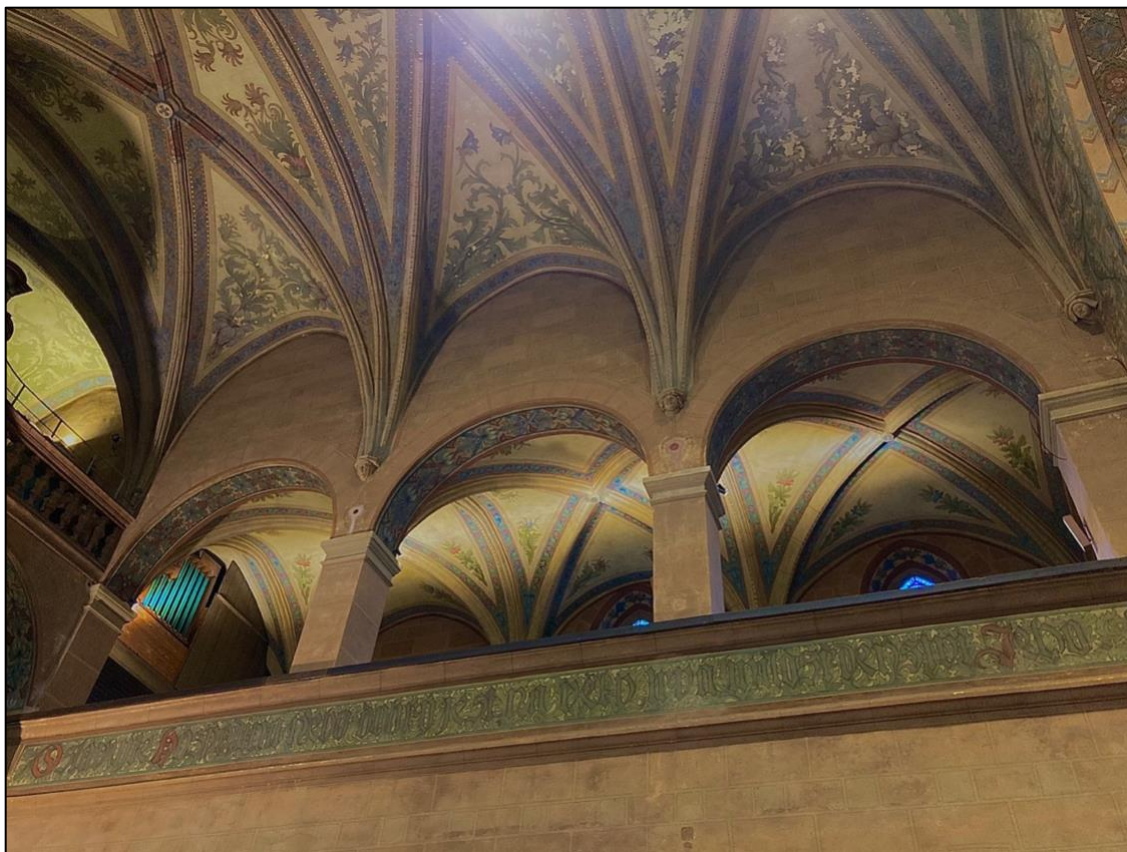
34. Pohled na klenbu v presbytáři.

35. Zdobené stěny presbytáře.

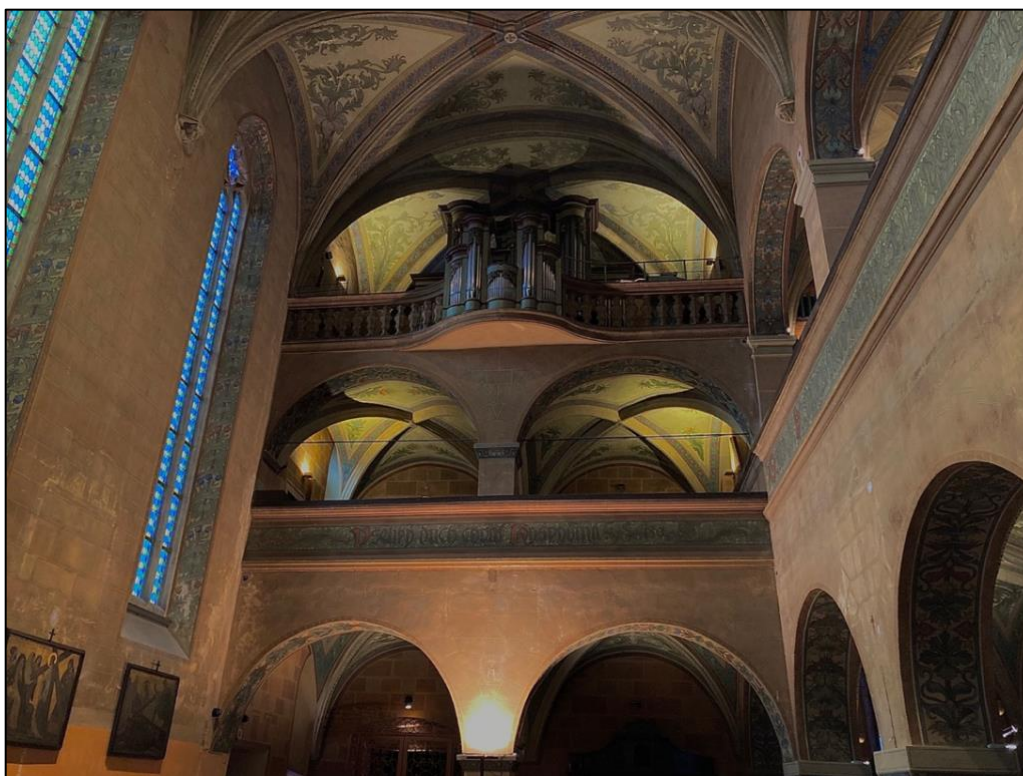
36. Dolní a horní zpěvácká kruchta a boční severní loď.

37. Severní boční loď a konzoly s podobou lidských tváří.

38. Severní boční loď

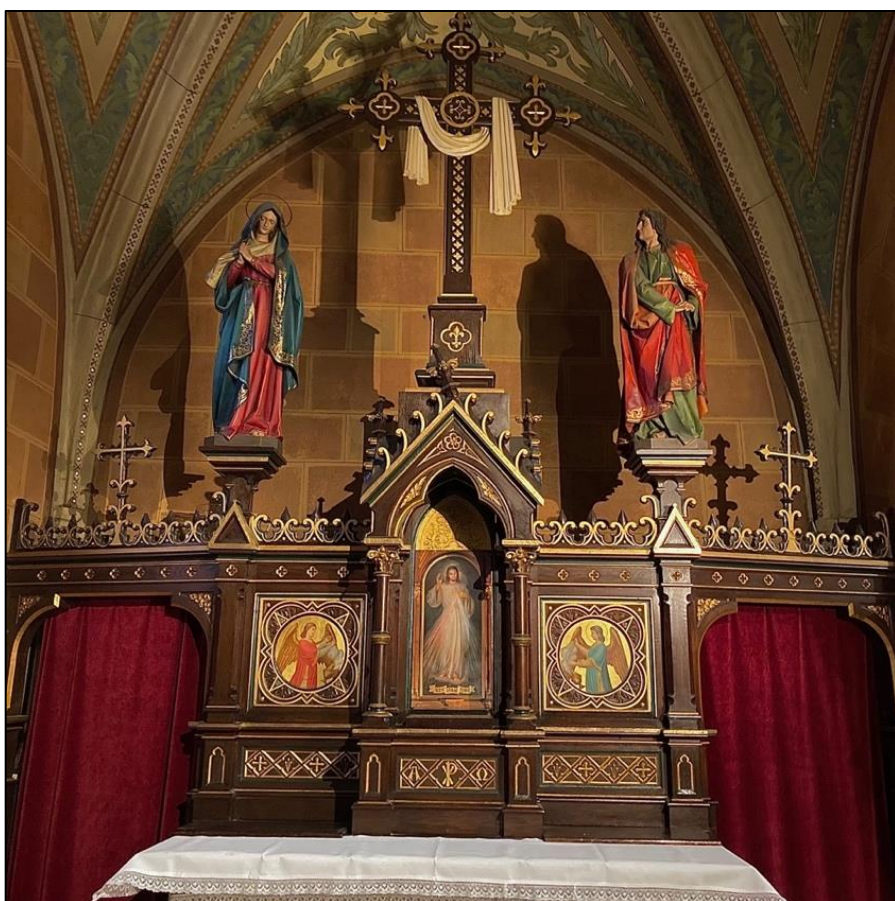
39. Pohled na varhany a méně zdobené vitraje v jižní stěně.

40. Pohled do severní boční lodi.

41. Vitraje v hlavní lodi kostela.

42. Vedlejší oltář Božího hrobu v severní boční lodi.

43. Vedlejší oltář Panny Marie Lurdské v severní boční lodi.

44. Městské muzeum a galerie ve Vodňanech – sál Mikoláše Alše.

45. Městské muzeum a galerie ve Vodňanech – sál Mikoláše Alše s vystavenými kartony výzdoby a souborem pozdně barokních soch.

46. Městské muzeum a galerie ve Vodňanech – soubor pozdně barokních soch.

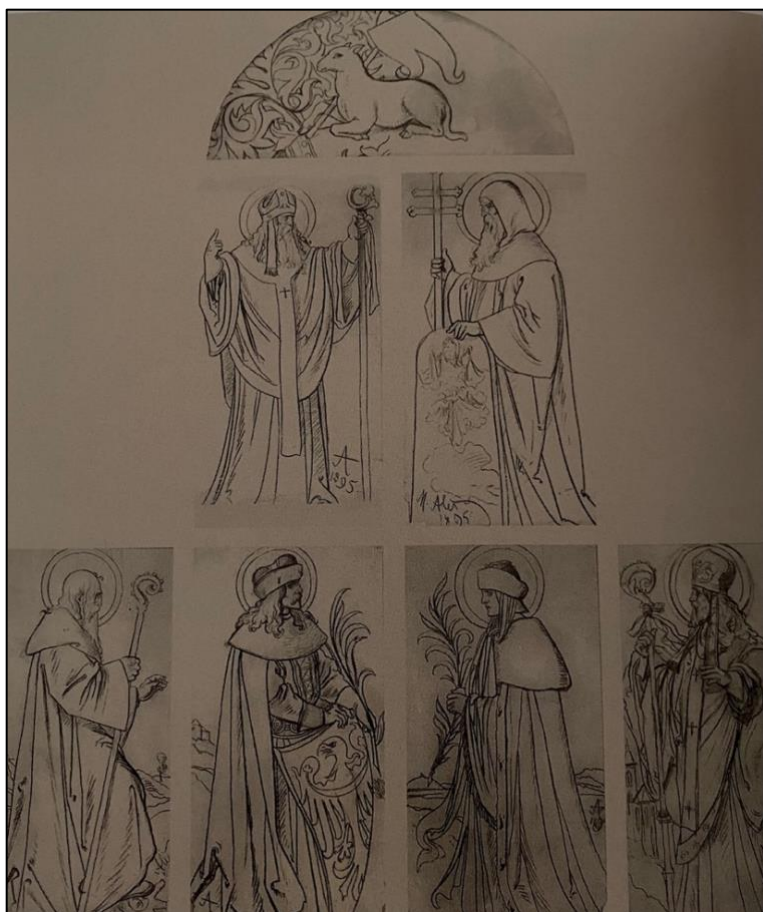
47. Mikoláš Aleš – Panna Marie královna – návrh a realizace.

48. Mikoláš Aleš – sv. Máří Magdaléna a Kristus *slitovník*.

49. Mikoláš Aleš realizace výzdoby – sv. Máří Magdaléna (na levé straně) a Kristus *slitovník* (na levé straně).

50. Městské muzeum a galerie ve Vodňanech – uspořádané kartony pro sgrafitovou výzdobu západního štítu kostela.

51. Děkaný kostel Narození Panny Marie ve Vodňanech– sgrafitová výzdoba západního štítu (realizace). Horní řada: sv. Metoděj a sv. Cyril; dolní řada: sv. Prokop, sv. Václav, sv. Ludmila, sv. Vojtěch.

52. Míkoláš Aleš ukázka návrhu výzdoby ve stálé expozici– sv. Václav.

53. Míkoláš Aleš ukázka návrhu výzdoby ve stálé expozici – sv. Ludmila.

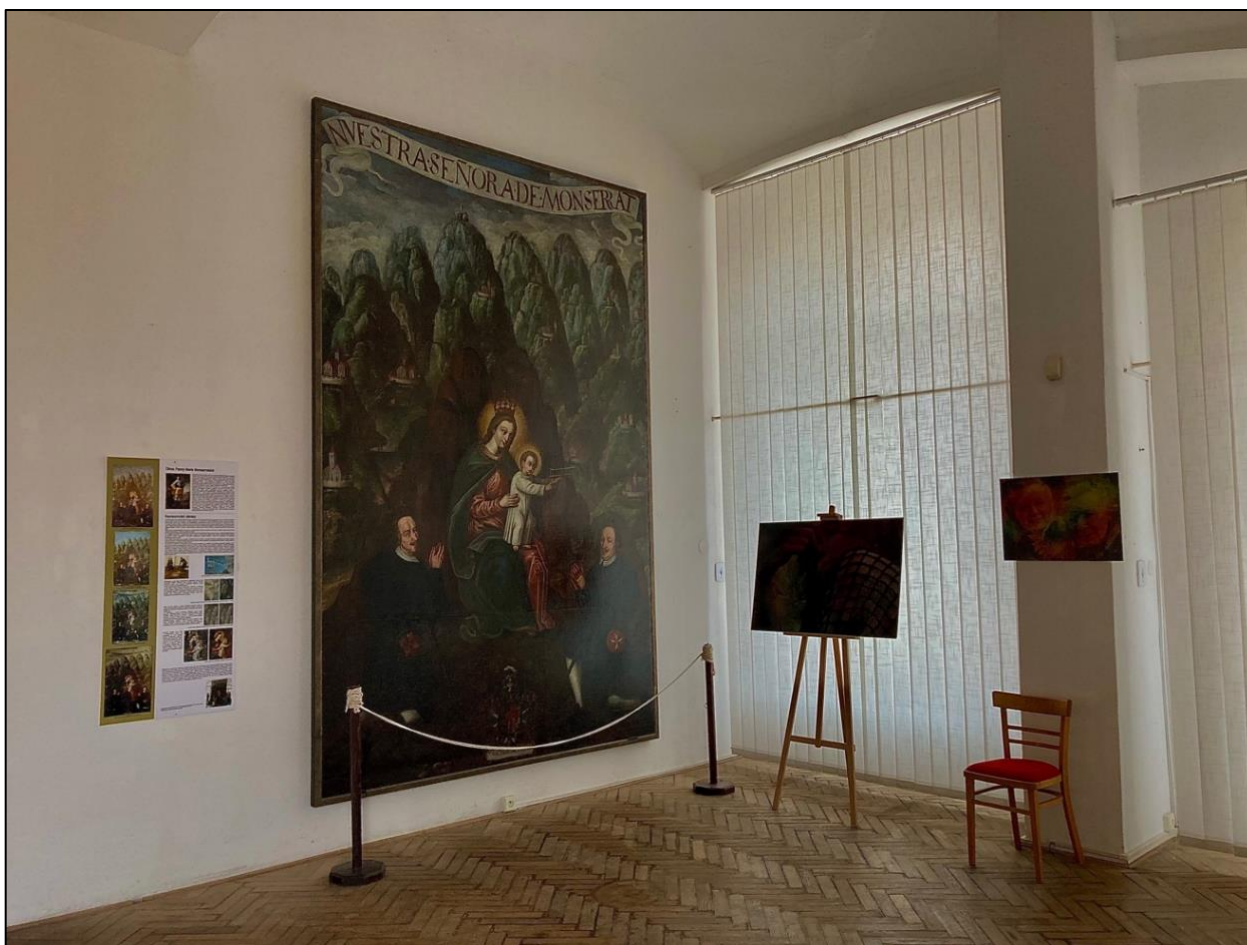
54. Mikoláš Aleš – návrh výzdoby klenebního pole.

55. Mikoláš Aleš – návrh výzdoby klenebního pole.

56. Mikoláš Aleš – návrh výzdoby klenebního pole. Legendární vodňanský kapr.

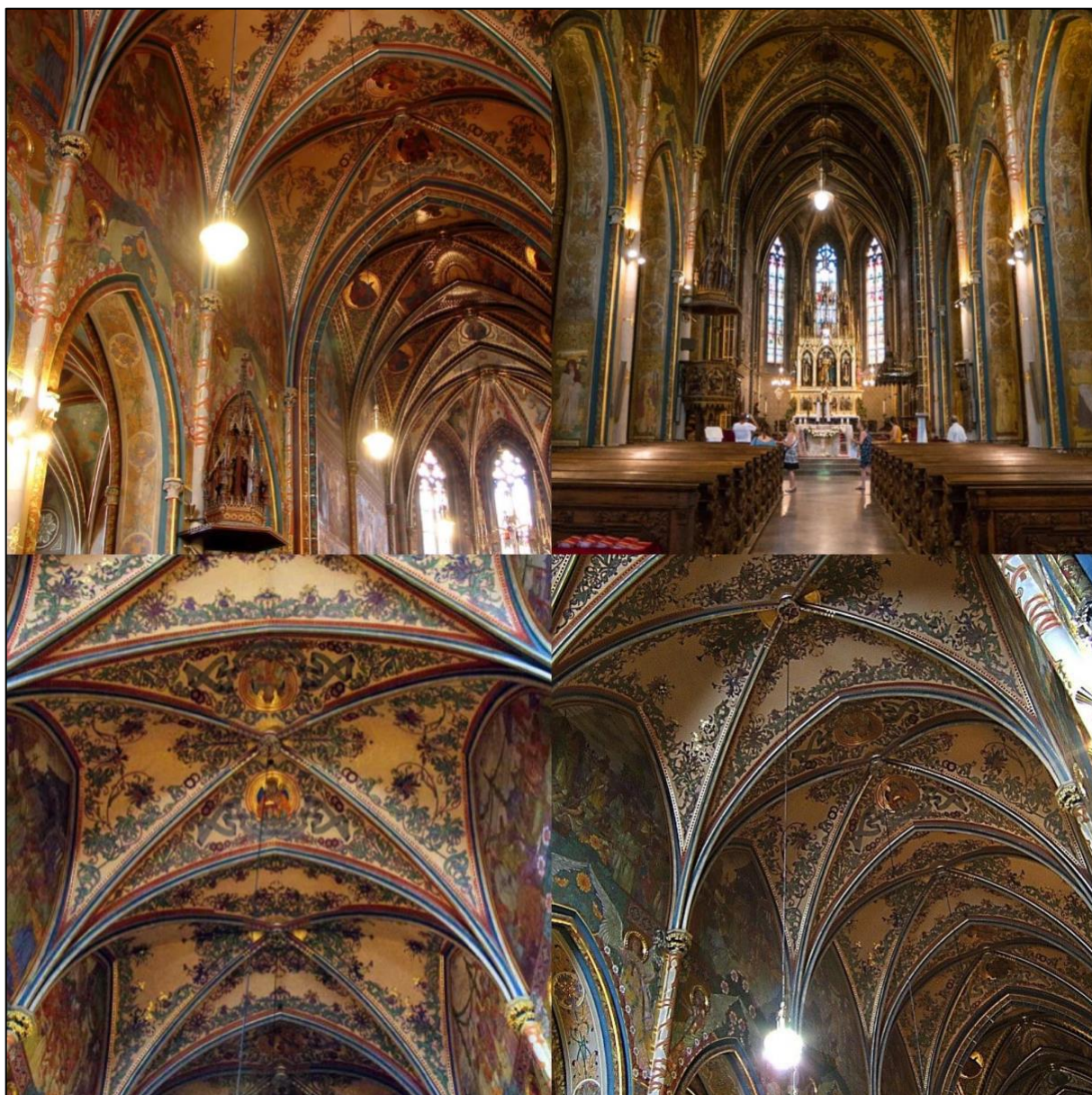
57. Městské muzeum a galerie ve Vodňanech – obraz Panny Marie z Montserratu.

58. Výklenková kaple Nejsvětější Trojice v obci Pražák u Vodňan – sv. Václav.

59. Stav kaple Nejsvětější Trojice v obci Pražák u Vodňan před rokem 1989.

60. Secesní výzdoba baziliky sv. Petra a Pavla v Praze.